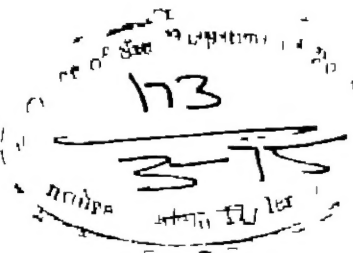

ఆంధ్ర ప్రభుత్వ ఎడిగ్రఫీ ప్రచురణ సంఖ్య 8

అశోకుని ఎఱ్ఱగుడి శిలాశాసనములు

రచయిత:

డాక్టరు రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యము, ఎం. డి, పి.హెచ్. డి,
ఎఫ్. ఆర్. ఎ. ఎస్. (ఐ.ఆర్.)
సూపరింటెండింగ్ ఆర్కైవ్‌లస్టు, ఆర్కైవ్‌లాజికల్ వర్క్‌శాపు
భారత ప్రభుత్వము, న్యూ ఢిల్లీ

ACC No 5901

సంపాదకము:

డాక్టరు యన్ రామేశన్, ఎం. డి, పి.హెచ్. డి, ఐ. డి. యన్
ఎఫ్. ఆర్. ఎ. ఎస్. (ఐ.ఆర్.)
పురావస్తుశాఖ సైరెక్టరు - రెవెన్యూ డివిజన్

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పురావస్తుశాఖ ప్రచురణము

హైదరాబాదు,

1975

Rs 12/- Acc No 5901

MS. 5754
SUB

PRINTED AT
THE ANDHRA PRADESH GOVT TEXT BOOK PRESS,
MINT COMPOUND, HYDERABAD,
ANDHRA PRADESH

తొలిమాట

ప్రాచీన భారత శేఖరములలో సింధులోయవాగరికతకు చెందిన ముద్రలపై గానవచ్చు అక్షరముల శిల్పాతిశ్రీస్తు పూర్వము మూడవ శతాబ్ది నాటి మౌర్య చక్రవర్తియగు ఆశోకుని కానవముల లిపియే చెప్పదగి యున్నది సింధు వాగరికత ముద్రలపై నున్న అక్షరములను ఆశోక కానవాక్షరములతో పోల్చి చదువుటకు వీలగు చేరొక లిపి ఆ మధ్య కాలమున కానరాదు కనుక భారతీయ లిపులలో సువ్యక్తముగ నున్న ప్రాచీన లిపి ఆశోకుని కానన లిపియే ఈ చక్రవర్తి వ్రాయించిన శిలాకాననముల సంపుటి ఆంధ్రదేశమునందు కర్నూలు మండలము లోని తొన్నగిరి - ఎఱ్ఱగుడి గ్రామముల యొద్ద నున్న కొండపై మన్నట్టు 1928 లో మొదట కనుగొనబడెను తాని వాటి పూర్తి పాఠము 1957-58 లో గాని ఎపిగ్రాఫియా ఇండియాలో ప్రచురింపబడలేదు ఆ పత్రమాట్టు యొక్క దక్షిణ రాష్ట్ర రాజధాని యగు సువర్నగిరి పొర్నగిరి 'తొన్నగిరి'గా మార్పుకొందెనని వలుపురి నిర్మిరానిప్రాయము ఆ రాజు తన ధర్మ ప్రబోధములను అప్పటి వ్రతా పామాన్యము మాటాడు భావయందే వ్రాయించెనని కూడ నిశ్చయించి గమక ఇవటి వ్రతలు శ్రీస్తు పూర్వము కొన్ని శతాబ్దములనుండి ఈ కానన భావయగు ప్రాకృత భావను మాట్లాడుచుండెడి వారవియు, అందలి బ్రహ్మ లిపియే వారి వ్రాత కట్టు అనియు చెప్పవలసి యున్నది తెలుగు వ్రతల ప్రాచీన చరిత్రకు మొదటి ఆధారము ఈ ఆశోకుని తొన్నగిరి కాననములే కనుక వీటిని చేటి తెలుగు వ్రతలకు తెలియునట్లు ప్రకటించుట అవసరమని కొందరు ప్రముఖులు సూచించుట చేత 1971 లో రాష్ట్ర కాననసభయందు అమాత్యవర్యులు ఆశోకునియొక్క యీ ధర్మ కావనములను సరిగ్గమగు తెలుగులోని కమవదించి ప్రకటించుదుమని వాగ్దానము చేపియుండిరి విదమగుదముగ నీ కాధ్యక్ష ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పురావస్తుశాఖ కొనగలదెను ఆ కాఖకు చెందిన సరిహా నంధుము డాక్టరు రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యముగారిని ఈ కాననముల సంపుటిని అనువదించ కోరుచు 1971 లో తీర్మానించిరి

ఈ కావనములకు త్రొత్తగా వ్రతిరూపములు సేకరించుటకు కొంత కాలము వఱకును వీటిలో ననేక భాగములు శిలాశలములు నునువుగ లేకపోవుటచే అప్పట్లముగ నుండెను వాటిని పావళాళముగ పరిశోధించి పాశాంతరములను స్వీకరించుచు డాక్టరు సుబ్రహ్మణ్యముగారు మిక్కిలి శ్రమతో ఈ రచన గావించి యుండిరి బ్రహ్మ లిపియందు, ప్రాకృత, పాలీభాషలయందు వారికి గల వైదుష్యము

అనుభవము అ మానవుగుటచే అశోకుని యితర శాసనములలో ఎరిపొల్పుచు ఆంధ్ర దేశము నందలి యీ జొన్నగిరి పాళములను సమగ్రముగ తెలుగులో వరిష్కరించిరి ఆ ధర్మ విబంధములను విద్దుష్టమగు తేటతెలుగులో వివరించుట వీరి రచనా విశేషము వారు వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతము ఉపసంహారములు విషయమును సుబోధ మొకర్చుటలో తోడ్పడగలవు ఇయ్యది అన సామాన్యమునకేగాక విద్యాధ్యులకు, విద్యాంసులకు పరిశోధకులకు వలువిధములుగ తోడ్పడగలదు శాసన మూలములు ప్రాకృతభాషలోనే నేటి తెలుగు లిపిలో వ్రాసగలుగుటచేత భాషా శాస్త్రము, ఖ్యపించు వారికిని, వీటి బోధకమగుటచే పాఠశాలలందు బాలబాలికలకును ఈ చిన్ని పాత్రము మిక్కిలి ఉపయుక్తము కాగలదు ఇట్టి అమూల్యమగు రచనను వసుకూర్చిన డాక్టరు సుబ్రహ్మణ్యము గారికిని, ప్రోత్సహించిన రాష్ట్ర ప్రభుత్వమువారికిని తెలుగు ప్రజలు శ్రద్ధా శృతజ్ఞులు

చక్కని పటములలో ఈ పాత్రమును విద్దుష్టముగ ముద్రించుటలో తోడ్పడిన పురావస్తు శాఖోద్యోగులు లెక్చుర్స్ ప్రెస్సు ఉద్యోగులు ప్రశంసార్హులు

పురావస్తుశాఖ,
ఆంధ్రప్రదేశ్
8-2-1976

పి వి వరప్రహ్లాదశాస్త్రి,
దివ్యులై రెడ్డరు (ఎవిగ్రఫీ)

విషయ సూచిక

1	మొదటి అంశము శిలానుశాసనము	2
2	రెండవ అంశము శిలానుశాసనము	4
3	మొదటి శిలానుశాసనము	6
4	రెండవ శిలానుశాసనము	8
5	మూడవ శిలానుశాసనము	10
6	ఆరవ శిలానుశాసనము	12
7	పదునొక్కవ శిలానుశాసనము	14
8	పదునొకొండవ శిలానుశాసనము	16
9	పదవ శిలానుశాసనము	18
10	నవవ శిలానుశాసనము	20
11	నొగ్గవ శిలానుశాసనము	22
12	పదమొదవ శిలానుశాసనము	24
13	పదయవ శిలానుశాసనము	26
14	పదమూడవ శిలానుశాసనము	28
15	పంజరెండవ శిలానుశాసనము	32
16	తొమ్మిదవ శిలానుశాసనము	34
17	ఆరోకునీ ధర్మము	40

అశోకుని ఎర్రగుడి శాసనములు

— శాశ్వత రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యం, M.A., Ph.D

ఎర్రగుడి గ్రామము కర్నూలుజిల్లా పత్తికొండ తాలూకాలో గుత్తి రైల్వే స్టేషనుకు నాయవ్యముగ మమారు 8 మైళ్ల దూరమున గలదు ఈ గ్రామమునకు పశ్చిమమున చిన్న రాతిగుట్ట కలదు ఈ గుట్టకు 'ఏనుగుకొండ' యని, నల్ల ఏనుగుకొండ' యని పేర్లుకూడ కలవు ఈ గుట్టలో అరు కిలినపైన శాసనములు చెక్కబడియున్నవి ఈ శాసనములను తొలుదొల్ల కనుగొన్న వ్యక్తి భూగర్భశాఖకు చెందిన ఎ ఘోష ఇతడు 1928లో ఖనిజములను కనిపెట్టుటకై ఈ ప్రాంతములో పనిచేయ వంపడినాడు ఈ కిలినపైనను వ్రాతలను అచ్చి ఈ ఉద్యోగి నాటి పురాతత్వ శాఖ కై రెక్కరు అనరల్ హెచ్ హార్ గ్రీన్స్ గారికి తెలియబర్చగా నాతడు తన క్రింది ఉద్యోగియైన శ్రీ దయారాం పహాని గారిని ఈ శాసన పరిశోధనకై పంపిరి పహానిగారు నాటి శాసనపరిశోధన శాఖాధ్యక్షులైన శ్రీ హరప్రసాదశాస్త్రిగారితో ఎర్రగుడి దర్శించి 1929 ఫిబ్రవరిలో ఈ శాసనములకు ముద్రలను తీసిరి వీరు పరిశోధించిన శాసనములలో అశోకుని శాసన వర్గమునకు చెందిన 4, 12 శాసనములు మాత్రము లేవు తర్వాత తర్వాత శాసన పరిశోధన శాఖలో పనిచేసిన విశ్వనాథగారు వీటినిగూడ కనుగొని ముద్రలను తీసిరి ఈ శాసనముల ప్రాముఖ్యతను గురించి నాటి పురాతత్వ శాఖ కై రెక్కరుగారు 1929 జూన్ 11 వ తేదీన బ్రిటిశావ్రకటనకూడ చేసియున్నారు

ఇట్లు అధికారులు ఈ శాసనమును పరిశోధించి పరిష్కరించి, ప్రచురించు ప్రయత్నములోనుండగనే అంధ చరిత్ర సంస్కృతి పరిశోధనే పరమావధిగ జీవించి శాసన పరిశోధనలో తనకుకానే పాటియైన డి. ఇ. మల్లంపల్లి రోమశేఖరశర్మగారు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో చరిత్రశాఖలో వెలుగు తెచ్చిన దాక్షరు వేలటూరు వేంకట రమణయ్యగారు కర్నూలుమీదుగ ఎర్రగుడిచేరి ఈ శాసన ముద్రలను రహస్యముగ తీసి 1929 సెప్టెంబరు 'భారతి' పత్రికలో ప్రచురించినారు

ఈ శాసన పరిశోధకశాఖవారు తమ త్రైపాక్షిక పత్రిక "మిగ్రాఫియా ఇండియా"లో ప్రచురించవలెనని ఆ శాశ్వతాధికారమును శ్రీ హరప్రసాదశాస్త్రిగారికి వదలి పెట్టిరి శాని వారి ఉద్యోగవిరమణపాటికి వారి విమర్శక వ్యాసము పూర్తికాలేదు వారి తర్వాత శ్రీ దయారాం పహానిగారు ఈ పనిని చేయమనిరి గాని వారి ఆకాల సురణముతో ఈ శాసన ప్రచురణ ఆగిపోయినది తర్వాత దాక్షరు ఎన్. పి. చక్రవర్తిగారు కాము స్వయముగ ఎర్రగుడి వెళ్లి శాసన ముద్రలను తీయించి శాసన మూలమును

చిత్తుప్రావేశానివెల్లికి వారుకూడ ఈ కార్యమును పూర్తిచేయకనే కీర్తిశేషులైరి. వీరి సహాయముతో లభించిన ముద్రలతో శ్రీ వేణి మాధవ బాబువాగారు తమ 'అశోకుని కానముల'ను ప్రథములో ఈ కావ్య ప్రాశస్త్యమును గూర్చి వివరించిరి. ఈ కావ్యమును పూర్తిగా కావన పరిశోధక కాళాధ్యక్షులుగ మండిన శ్రీ డి. సి. వెంకటాచార్యుగారు 1957-58 లో 'ఎపిగ్రాఫియా ఇండియా'లో ప్రచురించిరి.

ఈ కావ్యమును తొలుదొల్ల వర్ణించిన శ్రీ దయారాం వెహానిగారు కావ్య శిలలకు A, B, C, D, E, F అని పేరిడిరి. కావ్యము చెక్కినరాళ్లు పరిగా మలచి సునుపు తేల్చినందుక అక్షరములు సులభముగ గుర్తించి చదువుట కష్టమైనది.

పీటలో 'A' శిల సుమారు ఇరవై అడుగుల ఎత్తున కొండకొవ్వైన గలదు. దీని క్రిందిభాగము విరిగిపోయినది. ఈ శిల తూర్పుముఖమున 17 అడుగుల 8 అంగుళముల వెడల్పున అశోకుని ధర్మలిప్తులు I, II ను, చివర III వ ధర్మలిపి కావ్యమును పైగా కొంతము పల్లముగనున్న భాగమున XIV వదియు కలవు. ఈ కావ్యములను చెక్కినప్పుడు కావ్యముల అచ్చంశములను తెల్పుటకు చోటు వదలనందున కావ్య మెచ్చట ఆరంభించుచో ఎచ్చట అంతమొందుచో తెలివకొనుటకూడ కష్టపాధ్యమైనదే. వక్కిన కావ్యములుకూడ అటులే ఒక తీరుతెన్ను లేకుండ చెక్కినవి. కావ్యశిల 'F' మీదనున్న కావ్యములు మాత్రము చక్కగనుండి చదువ వీలగుచున్నది.

కావ్యము :

ఎర్రగుడి కావ్యములు బ్రాహ్మినిలో వ్రాయబడినవి. రక్షణరేఖమున ముఖ్యముగ అంద్రదేశమునందు వాడు వాడుకలోనున్న లిపి 'బ్రాహ్మి'యే. సాధారణముగ బ్రాహ్మినిలో మలచిన శిలాకావ్యములు ఎడమనుంచి కుడికి చదువుట ఆచారము. 'ఖరోష్ఠీ' లిపిలోని కావ్యములను కుడినుండి ఎడమకు చదువుట భరిపాటి. ఎర్రగుడి కావ్యములలో 'F' శిలమీద మలచిన 'బ్రాహ్మి' కావ్యములు కొన్ని ఎడమనుంచి కుడికి, మరికొన్ని కుడినుంచి ఎడమకు వ్రాయబడియున్నవి. ఇంతేకాక, కొన్నిచోట్ల అక్షరములు, మాటలుకూడ ఉండవలసిన ప్రదేశములందుకాక వేరైరుచోట్ల చెక్కినదియున్నవి. ఈ వ్రాత శైలిములు ప్రాయశః 'ఖరోష్ఠీ' లిపి వ్రాయుట కలవాడైన వ్రాయన గాండ్రకు ఈ కావ్యమును మలచువనిని అవ్వగించుటవలన కలిగియుండవచ్చునని లిపి శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

కావ్యభాష ప్రాకృతము. 'F' శిలపైని కావ్యభాష, తక్కిన రాళ్ళపైనున్న కావ్యభాషకన్న వేరైయున్నందున 'F' శిలాకావ్యములు తక్కినవానికన్న ప్రాచీనములని, ఎర్రగుడియందు ప్రవ్రథమమున మలచబడిన అశోకుని శిలాకావ్యముల లిపియుని లిపిశాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

అలోకుని కావనములను సాధారణముగ గంధశిలపై వ్రాయించిన 'లఘు ధర్మలిపు' లనియు (Minor Rock Edicts) స్తంభముపై వ్రాయించిన శిలాస్తంభ ధర్మ లిపులు(కావనములు) (Pillar Edicts)అనియు, 14 శిలాకావన నమూనాములుగ విభజించుట చరిత్రకారుల అచారము లఘుధర్మలిపుల' (Minor Rock Edicts) కావ మగధి మగధి కావలో సంస్కృత 'ర' కారము 'ల' కారముగ మార్పుచెందును ఎర్రగుడి యందలి లఘుధర్మలిపులలో మాత్రము ఈ మార్పు కానరాదు ఈ విషయములో ఎర్రగుడికిని గిర్నార్ వహావాక్‌పూరి, మజ్జిరా అను ప్రదేశములలోని అలోకుని కావన కావకును సామ్యము కనబడుచున్నను, 'ఁ' కు బదులు 'స', 'వ' కు బదులు 'స' వాడబడియున్నందున కావ మగధి యని చెప్పవలగుచున్నది మైసూరు రాష్ట్రములో నున్న మాస్కి సిద్ధాపుర, జరింగ రామేశ్వరమునందలి అలోకుని శిలాకావనముల కావము ఎర్రగుడి కావనములందు వాడబడినది.

ఇచటి 'పదునాల్గు ధర్మలిపుల' లోను 'ర' కు బదులు 'ల' యే వాడబడినది ఇందలి కావకును ఒరిస్సాయందలి ధౌళి తొగడ, కాల్పి కావనకావకును చాలవరకు సారూప్యములున్నవి

కావనకర్త

ఎర్రగుడి కావనములు చాలవరకు రాజోద్యోగులైన రజ్జకు'ల మజ్జింప బడినవి ప్రాయశః ధర్మతోధలపై సువర్ణగరి వగరమునందున్న 'మహామాత్రుల' కంద చేసిన రాజ్యాజ్ఞలే ఈ కావనములందు చెక్కబడినవి కావనోద్భవ విషయము ధర్మాచరణ యందు రాజోద్యోగులేమేమి చేయవలయునో, ఏ ఏ విషయములం దరచుతున్న మెలగ వలెనో ఈ కావనములం దుటంకింపబడినవి

కావనకర్త మగధ సామ్రాజ్యాధిపేత, జంబూద్వీప చక్రవర్తియగు 'ప్రియవర్ధి' యమరాజు కావనమందెచ్చుటకు ఈతని తలిదండ్రుల గురించిగాని అన్నదమ్ముల గురించి గాని భార్యలను గురించిగాని ఇతర బంధువులను గూర్చిగాని ప్రస్తావించబడలేదు. కాని మెగ స్తనీసు వ్రాసిన "ఇండియా" వలనను, పురాణములు కొటిల్లగని అర్థకావ్యము లైన తోద్ధమత గ్రంథములవలనను మనకు ఈతని పూర్వచరిత్ర కొంత తెలియుచున్నది మరియు, మైసూరు రాష్ట్రములోని మాస్కి కావనమువలన ఈ 'ప్రియవర్ధి' మౌర్య సామ్రాజ్య చక్రవర్తి అలోకుడని తెలియుచున్నది

అలోకుని తండ్రి లింగుసారుడు కాత, మౌర్యసామ్రాజ్య స్థాపకులైన చంద్రగుప్తుడు అలోకుడు తన కావనములలో తనకు పూర్వము పాటవీపుత్రమునెలిన రాజమ్యులను స్థూలముగ ప్రశంసించివారు కాని తన బంధువులను గూర్చి ఏమియు తెలియించలేదు ప్రాయశః దీని! కారణము అతని కావనములన్నియు తనలో కలిగిన

కోడ్యోను ముందు అనుబంధములకును ప్రజలలో ధర్మనిరసన పెరిగొప్పుటకు అట్లంపా
నంతాంత ప్రచారమునక తానొప్పు కార్యకలాపములను తెల్పుటకుద్దేశించి యందుట
వలసియె

అశోకుని తీరిక విశేషములను, పైనుడివిన గ్రంథములవలనవేగాక అతని
కాములు పాలిగ్రంథములు బుద్ధుని 'సమస్త పాపాదికా వలనను తెలిపికొన
వచ్చును బుద్ధుని తీరికమున జ్ఞానోదయమొక ముఖ్యమైన ఘట్టమైనట్లు అశోకుని
తీరికములో అతని అభిషేచనము ౬౬ విశిష్టమైన ఘట్టము అతని అభిషేచన కాలము
స్థూలముగా రాసనాధారములవలనను ప్రాచీన గాథల ఆధారములతోను నిర్ణయింప
వీలగుచున్నది

అశోకుని
ఎత్తిగుడి శిలాశాసనములు
(కానన పాఠములు : అనువాదములు)

మొదటి లఘు శిలాశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

(F' గండశిలపై చెక్కబడిన శిలాశాసనము)

- 1 (I)¹ దేవావాంఛయే హేవాహాశి(II) అధికాని²
- 2 యహాశక్ ఉపావశే (III) నోతు భో ధశం నంవచ్చరం పశా[ం]తే
- 3 హుచం [1] (IV) సాశితేతే చుభో నవచ్చరేయం మయాహం ఘే ఉవయా
- 4 [అ]⁴తే కాధంచక్ పశంతే [1] (V) ఇమిసా చుకాలేవమిహిసా[యే] మునిసా
- 5 శిదేవహి తే దాని మిషభూతా[-] (VI) వశమవ హి
- 6(a) ఇయం [7] (VII) మహాప్రశాసేవ పశియ [1] (VIII) ఖ
- (b)⁸ద శేవపి ధశ
- 7(a) మామిచేవ పశియే విపులవ్యగై ఆరా
- (b) ¹⁰ధీశవె[1] (IX) ఎ (o)¹¹ కాయచ ఆధాయఇయం
- 8 [సా]వనె సానితే[1] (X) ఆభాఖురుక మహాలకా ఇమం ఏ[సా]శ మేపూ ఆం
- 9 తాచమే జాచెపు చిరథి తిరా చ
- 10 ఇయంవశమె హాశ విపులం ఏ చ వధనితా ఆవరధియాదియధియా[1]
- 11 (XI) ఇయం చ సావనె సా
- 12 వానితే పూశేన 200 50 0 [1]

-
- 1 వహని చక్రవర్తి డివిని అక్షరముగా చదివినది
 - 2 వహని 'హేవంహ' అని కాయపా 'హేవంహ ఆ' (= హేవం ఆహ)
 - 3 'అధతియాని సంవత్సరాని' అనుమాటలు బుద్ధము
 - 4 ఇచ్చటనుండి 18 అక్షరములు కుడినుండి ఎడమకు చదువవలెను
 - 5 ఇచ్చట అక్షరములు సంక్లిష్ట ఎడముగా కొంచెము నైక వ్రాయబడినవి ఇది ఎడకు నుంచి కుడికి వ్రాయబడినవి
 - 6 అక్షరములు నై సంక్లిష్ట శ్రింద పరిగా లేవు
 - 7 ఇది పగము సంక్లిష్ట బుడిమిండి ఎడమకు వ్రాయబడినది
 - 8 ఇచ్చట 'నోహియం' అనుమాట బుద్ధము
 - 9 కుడి అక్షరములు 6 వ సంక్లిష్ట మొదట వ్రాయబడినవి
 - 10 ఈ అక్షరములు 8 వ సంక్లిష్ట నైక వ్రాయబడినవి
 - 11 ఈ అక్షరములు 7 వ సంక్లిష్ట వ్రాయబడినవి.

The image shows a document page that is almost entirely illegible due to a dense, repeating pattern of small, stylized, and abstract characters or symbols. These symbols, which include circles, crosses, and various geometric shapes, are arranged in a grid-like fashion across the entire page, suggesting a corrupted or heavily redacted document. The high-contrast black and white format emphasizes the chaotic and repetitive nature of the pattern, making any original text or structure impossible to discern.

మొదటి అనువాదము (F) గండిలిపై చెక్కిబడియున్నది

మొదటి లఘు శిలానుశాసనము

అనువాదము

- 1 దేవానాంప్రియుడీ విధముగా వాక్కుచెను
- 2 ఇప్పటికి రెండున్నర వత్సరములకు పైగా గడచినది నేను ఉపాసకుడనై
- 3 నేను మొదటి సంవత్సరకాలము (తౌద్ధధర్మాచరణమునకుగాని, వ్యాప్తికిగాని)
- తగిన పాటు పడలేదు
- 4 నేను సంఘముతో ప్రమేయము కల్పించుకొని, తౌద్ధ ధర్మమును దీక్షతో
- పాటించి ఇప్పటికి సంవత్సరము పైగా అయినది
- 5 నేటివరకు దేవతలతో కలియనివారుకూడ ఈ కాలములో దేవతలతో చేర
- గలిగె
- 6 ఈ స్థితి నా తౌద్ధధర్మ ప్రచార ఫలితమే
- 7 దైవత్వప్రాప్తి ధనికులకు మాత్రమేకాదు
- 8 దరిద్రులైనను చిత్తశుద్ధితో ధర్మమాచరించిన స్వర్గప్రాప్తి పొందవచ్చును
- 9 ఈ కార్యము కొరత నేనీ శాసనము చేపినది
- 10 ధనికులు, మీదవారు కూడ ధర్మమాచరించి ప్రాచుర్యము కల్గించుటయం దా
- వత్తులైన సారాజ్యములోవేగాక ధర్మము పరరాజ్యములుదుగూడ తెలిపి,
- ధర్మాచరణ యంతరాసిక్తులైనవారు రెట్టించుదురు
- 11 కిరీ డినముల వర్యటనానంతరము నేనీ సందేశమును ప్రకటించితిని

తెలంగాణ శాసనసభ

(ప్రతిపక్ష మూలము)

- (I, 1 వ [1] రేఖాంశం ఎదురు ఆంధ్ర [1*] (II) యథార్థం
13. 1 వ [1] ఎదురు ఆంధ్ర ఎదురు ఆంధ్ర [1*]
14. (III) 1 వ [1] ఎదురు ఆంధ్ర [1*]
15. (IV) 1 వ [1] ఎదురు ఆంధ్ర [1*]
16. a) 1 వ [1] (V) మూలము
- (b) 1 వ [1]
17. 1 వ [1] (VI) మూలము మూలము [1*] (VII) 1 వ [1] (VIII) 1 వ [1] (IX) 1 వ [1]
18. a) 1 వ [1] (X) 1 వ [1] (XI) 1 వ [1]
- (b) 1 వ [1]
19. 1 వ [1] (XII) 1 వ [1] (XIII) 1 వ [1] (XIV) 1 వ [1]
20. a) 1 వ [1] (XV) 1 వ [1] (XVI) 1 వ [1] (XVII) 1 వ [1]
- (b) 1 వ [1]
- (c) 1 వ [1]
- d) 1 వ [1]
21. (XVIII) 1 వ [1] (XIX) 1 వ [1] (XX) 1 వ [1]
22. 1 వ [1] (XXI) 1 వ [1] (XXII) 1 వ [1]
23. 1 వ [1] (XXIII) 1 వ [1] (XXIV) 1 వ [1]
24. 1 వ [1] (XXV) 1 వ [1] (XXVI) 1 వ [1]

1. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

2. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

3. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

4. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

5. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

6. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

7. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

8. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

9. దీనిని 18 వ పంక్తి 10 వ పంక్తి క్రింద ప్రాయశ్చియము

రెండవ లఘు శిలాశాసనము

అనువాదము

- 1 దేవానాం ప్రియుడీ విధముగ వల్కెను
- 2 మీరు దేవానాం ప్రియుడు చెప్పిన విధముగనే నడచుకొనవలెను
- 3 రజ్జుకులకు మీ రాజ్ఞి లివ్వవలెను
- 4 వారు మీ ఆజ్ఞలను గ్రామపీఠములలోని ప్రజలకును అధికారులైన రాష్ట్రీకులకును ఈ విధముగ తెలియజెప్పుదురు
- 5 “వ్రతీవారు తమ శర్లదండ్రులకు అణగియుండవలెను
- 6 వ్రతీవారు పెద్దలను గౌరవించవలెను
- 7 వ్రతీవారును జీవులపై దయచూపవలెను
- 8 వ్రతీవారును సకృముచే వచించవలెను
- 9 వ్రతీవారును ధర్మముచే చాటవలెను
- 10 దేవానం ప్రియుని మాటలుగ పై వాక్యములను మీరు చాటి కాళించవలెను
- 11 ఈ విధముగ గజారోహకులు బ్రాహ్మణులు, రథాదూధులు గురువులైన వారు తమ శిష్యులకు తెలియజెప్పవలెను
- 12 వారు శిష్యులకు ప్రాచీనాచారము ప్రకారమే జూధించవలెను
- 13 ఈ ఆజ్ఞ నెల్లరు పాటించవలెను
- 14 గురువునకున్న గౌరవమిందే గలదు
- 15 ఈ ఆజ్ఞల వరమావధిని గురువు తన తన బంధువులైన స్త్రీ పురుషులకు తెలుపవలెను
- 16 ఈ ధర్మముచే నరియైన విధముగ బంధువులలోను శిష్యులలోను అకూదానముగ వచ్చువృత్తిచే చెప్పవలెను
- 17 మీరు మూచించిన మార్గముపై ననే శిష్యులలో ధర్మదీక్ష వ్రణలుట ఆధారపడి యుండును
- 18 ఇది దేవానాం ప్రియుని ఆజ్ఞ

అనంతం నిజమగుది తాళాని ములు

శిలానుశాసనములు

మొదటి శిలానుశాసనము

(ప్రాశస్త్య మూలము)

(‘A’ పరిణామము ఎడమవైపు పక్షాగమము)

- [illegible]

1. ఈ పాదము మొదలు దీని తర్వాత రామిని నడుమ ఉన్న శివ గుడు

మొదటి శిలాశాసనము

అనువాదము

- 1 ఈ ధమ్మశాసనము దేవానంప్రియుడు ప్రయదర్శియైన రాజాజ్ఞ చే రిఖింపబడినది
- 2 ఇచ్చట నీ నతీవ ప్రాణిని నిలి ఇవ్వకూడదు
- 3 ఇచ్చట నీ విధమైన వేడుక సమూహము కూడ నిషిద్ధము
- 4 అట్టి సమావేశములవలన హానికలుగని దేవానంప్రియుని అభిప్రాయము
- 5 అయినను ఒక్కరకమైన సమావేశము మాత్రమే దేవానంప్రియ ప్రయదర్శి కునస్సునకు మంచిదిగ రోచుచున్నది
- 6 అహారముకొరకు ప్రయదర్శి దేవానంప్రియుని మహాసనముందు వంటయింటిలో ప్రతిదివము వేలాది జంతువులు వధింపబడెడివి
- 7 ఈ ధమ్మలిపి వ్రాయించువాటికి రాజప్రాసాదమున రోజుకు మూడు తీవులు - ఒక జంతువు తెందురకులు - మాత్రమే మాంసాహారముకొరకు చంపబడెడివి
- 8 ఈ తీవులు కూడ ప్రతిదివము వధింపబడుటలేదు
- 9 ఇకమండి ఇదికూడ చంపబడవు

తెండవ శిలాశాసనము

అనువాదము

- 1 దేవానాంప్రియ ప్రేయదర్శి రాజ్యములో నెల్లెడలను వారి పీమావధులావలి రాజ్యములైన చోడ పాండ్య నరీకపుత్ర, కామ్రపర్తి రాజ్యములలోను, అటు లిచె యవన రాజైన అంతియోకుని అతని పొరుగు రాజులైనవారి రాజ్యముల లోను, రాజైన ప్రేయదర్శి దేవానంప్రియుడు మనుష్యులకు పశువులకును కెండు విధములైన వైద్య సౌకర్యములు కల్పించెను
- 2 మనుష్యులకు పశువుల వైద్యమునకు శావరిపిన ఓషధులులేని ప్రదేశములందు వాటిని తెప్పించి, వాటించు వర్షాట్టు గావించెను
- 3 అదేవిధముగ, ఫలిములు మూలికలులేని ప్రదేశములందు వాటిని తెప్పించి వాటించు ప్రయత్నములు చేసెను
- 4 రహరారుల కిరు వైపుల మార్గాయాసమును పోగొట్టుటకై వృక్షములువాటించి, బావులు క్రవ్వించి మనుష్యులకు, పశువులకు సుఖము చేకూర్చెను

మూడవ శిలాశాసనము

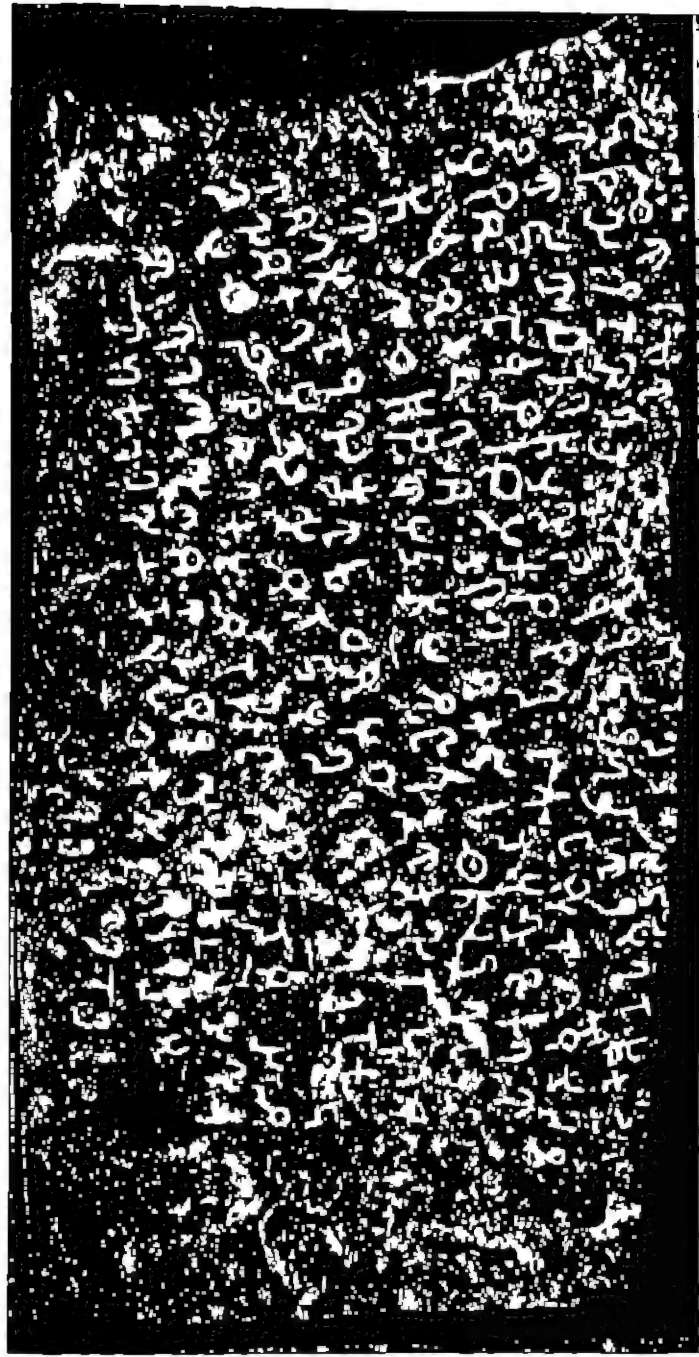
(ప్రాశ్నోత మూలము)

(A గండశిల తూర్పుముఖము కుడివైపు పగభాగము)

(ఇది మొదటి శిలాశాసనమునకు కుడిభాగమున ప్రాయశఃడియున్నది)

- 1 (I) [తేవానంపియై] పియ[దసి] లాటహేవం అహో[౧౩] (II) దువాదళ వహా
భిసేన[మె]ఇయం అనవయతి
- 2 (III) [నవత] శిశిల మమయుశా లాటాశె పాదెసికె [చ] వంచమ వంచమ చ
వాసెమ అనువంయానం నిభిమంతు
- 3 యేశాయె అభాయ ఇ[మా]యై ధమ్మాను సథీయై అథా అంనాయెపి
కంపనె[౧౩] (IV) పాథు మాకావతు ఎనుసా[౧౩]
- 4 (V) మితనంతుత వాతిశానం చ సమవ దమ్మవావం చ పాథురాసె[౧౩]
(VI) పావానం అనాలంథె పాథు [౧౩] (VII) అమియ యశా[అ]వ
భండక[౦]
- 5 పాథు[౧] (VIII) పతిసావరా గన్నసియుశాని అనవయుసంతి హేతుతి చ
వియంజవతెచ[౧౩]¹

1 ఈ పంక్తిలో దివ్యగీత అరవ అక్షరాల వరమును దీనిగుండి చేరుచేయుటకుగాను చెక్కబడినది

మొదటి అక్షరాలను సమము (F ౧౦౪౩౦౨) కెక్కరియ్యును (

మూడవ శిలాశాసనము

అనువాదము

- 1 రాజు ప్రియదర్శి దేవానాంప్రియుడిరీతి వర్తెను
- 2 రాజ్యాభిషిక్తుడనై వ వన్నెందు వత్సరముల తర్వాత అజ్ఞుల నిచ్చితిని
- 3 నా రాజ్యమంతటను రాజోద్యోగులైన రత్నకులు ప్రాదేశీకులు వ్రతి అయిదు సంవత్సరముల కొకసారి తమ పాలిత ప్రాంతమంతయు ధర్మ ప్రచారకార్యము తిరుగవలయును
- 4 కూరాపితరు లాజ్ఞాచుర ర్తియైనవాడు కడు ధన్యుడు
- 5 ప్నేహితులకు, వరిచితులకు విధువులకు, శ్రమయులకు గ్రాహ్యులకు తన ధనమును దానమొనర్చుటవలన పుణ్యము కలుగును
- 6 అహింసవలన లేక వశువధవిషేధమువలనకూడ పుణ్యము గల్గును
- 7 విరివిగ చెచ్చించకుండుట ఎక్కువగ సంవదను కూడలెట్టకుండుటకూడ పుణ్య ప్రదమే
- 8 మంత్రముండలి రాజోద్యోగులందరును నేను చెప్పిన పై నిబంధనలను మనోవాక్కాయకర్మల అచరించునట్లు అజ్ఞాపించవలెను

ఆరవ శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

(ఇది కూడ A గండశిలపై కూర్చుముఖమున మూడవ అనుశాసనమునకు
క్రియగా చెక్కబడియున్నది)

- 1 (I) [దేవానంబయై] ఎయదన లాజా హేవం అహా [1*] (II) [అతికింశం
అనలం] నోహూతపులుచె గవం శాలం అభకంమె పతి వెదనా[చా] [1*]
(III) సె మమయా హేవంతె [1*] (IV) [నవం] శాలం
- 2 [అరమా-పా ట] లోధనన [గ భాగాలపి] [వ] చని విభిశన యుయావపి
సవకావతి చెది[కా] అ [ధం] అ [నవ] పతి [వె] దయంతుమె [1*] (V)
గవకా చ [అవ] అ [ధం]
- 3 [కథామి హకం] [1*] (VI) [యం] ఎ [చ కథి ము] భతె అ[నవ] యామి
హకం దా[వ]కం చా పావకం చా [ఎ] నా మినా మహామాతేహి అతి
యాయితె అలోపతె ఎలోతకాయె అథాయె
- 4 [గివారె] నిర్భుతి [వ]నవం పాలిపాయె[అవంతతి] యెనా[వ]టి వెదశ
వియుమె మె[నవకా] నవం శాలం [1*] (VII) హేవం అనవయితె మమయా
[1*] (VIII) నధిహమె తోసె ఉధానన
- 5 అధ ప [ం]తి[లహాయ చ] [1*] (IX) కటవియ మత్ర[నా మె నవలోకహితె]
[1*] (X) [శవ] చ మివయె నమూరె ఉధావె అ[ధ] పంతిలహా చ [1*]
(XI) నధిహ కమ్మరతె నవలోకహితెన [1*] (XII) అంచకిధి
- 6 వలకమామి హకంకితి భూతానం అనవియె యెహం హీరె చ శామిమభావయోమి
వలకా చ వ్యగం [అ] లోధయతు [1*] (XIII) నె ఎకాయె¹ ఇయంధ
[మ్మరిం] [రె] భకా చిరితితిక వోకు
- 7 తథా చ మె పుత-నకారె వలకమ్మంతు నవలోక హీకాయె [1*] (XIV)
దుకరె చ భో ఇయం అమ్మ [కా] అగెనావరి కమ్మిహా [1*]

1 'అకాయె' అనుమాట లుప్తమైనది

అరవ శిలానుశాసనము

అనువాదము

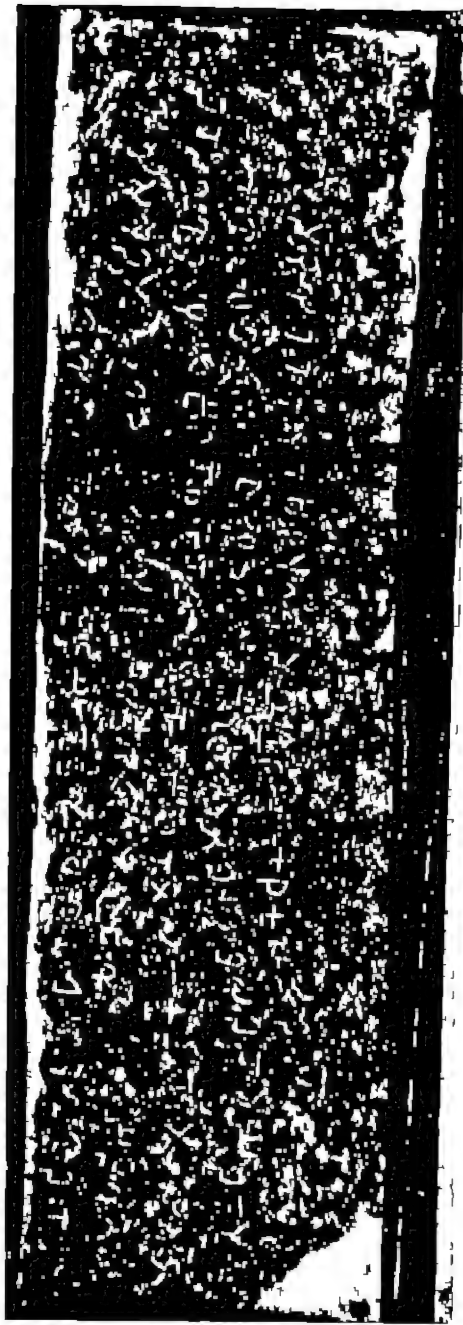
- 1 రాజా ప్రయదర్శి దేవానాం ప్రియుదీ విధముగ వత్కెను
- 2 ఇతఃపూర్వము రాజకార్యములను చేయుట, రాజనకు ఆయా విషయములు ఎల్ల వేశలందు తెల్పుట ఉండెడిదికాదు
- 3 అందులపై నేనీ విబంధనము చేయుచున్నాను
- 4 ఇకమీదట నేను భోజనముచేయునప్పుడు అంతఃపురమందున్నను శయ్యా గృహమువందున్నను, వాచోగీతి చెల్లినప్పుడును పాహనములలో భయనించు నప్పుడును, తైత్ర యాత్రలోనున్నప్పుడు కూడ ఈ యా వేశయను వియచుము లేక ప్రజలయొక్క అవసరములను దూరలు వాకు వినిపించవలయును
- 5 నేను ప్రజల కార్యములను అన్ని వేశల అన్ని ప్రదేశములందు చూచుచున్నాను
- 6 నేను వ్యముఖతః ఏ దానముగాని అజ్ఞులమగాని చేసినప్పుడు, మహామాత్రులు ఆత్యవసర కార్యములను చక్కజెప్పవలసినప్పుడు, ఆ కార్యాచరణలో మంత్రి మండలిలో భేదాభిప్రాయము లేర్పడినప్పుడు ఆయా విషయములను వెంటనే (చేసెటనున్నను ఎట్టి పరిస్థితిలోనున్నను) వాకు నివేదించవలెను
- 7 ఇది నా ఆజ్ఞ
- 8 రాజకార్యముల నిర్వహణలో చేసెప్పుడూ ఉదాసీనత వహించలేదు
- 9 సర్వమానవుల సంతేమమే నా విధి
- 10 దీనికి దీక్షతో నత్వర కార్యనిర్వహణ మత్యవసరము
- 11 మానవ కుండేమముకన్న మించిన విధి నాకింకొకటి లేదు
- 12 నా ప్రయత్నములన్నియు, సర్వజీవరాసులకు సుఖమొనగూర్చి శత్రువారా వారి కిహరములను కూర్చి నా ఋణము తీర్చి ప్రయత్నించుచున్నాను
- 13 ఆ ఆశయముతోనే నేను శిలలపై ఈ ధమ్మలిపులను చెక్కించుచున్నాను అనుశాసనములు ఆచంద్రార్కము స్థిరముగ నుండి మర్షణలైన నా కుమారులను, మమములను ప్రజాశ్రేయస్సునకై పాటుచడునట్లు ఉత్తేజవరుచ గలవని నా నమ్మిక
- 14 ఈ ఆశయసిద్ధి కష్టతరమైనది

[శిలానుశాసనములు 11, 5, 7, 'A-1' ('A' గండశిల
ఉత్తరపుముఖము) పై చెక్కబడియున్నవి]

పదునొకొండవ శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

- 1 (I) దేవాన[ం]యై పాపం ఆహా [॥] (II) నథి యెడినె రావె ఆడినె ధమ్మ
రావె ధమ్మభంభవె
- 2 ధమ్మ ఎవిభాగె ధమ్మసంబధె [॥] (III) త [పి] యేన రాన త [పి] వీసమ్మా
ఎటివతి మాకామకు సుమాస
- 3 మివ [ం]ధు[త] నాటికానం పమువ విష్ణునాన[ం] రా [పె] పానానం ఆరా
లంభె [॥] (IV) యేన వరణియై ఎతివాపి
- 4 [పు] తెన పి భా[తి]నామ సువామితి [న] మిశవంభుతెన పి అవటి వెనీయేనా
[ఎ] క్కయంపాదు ఇయంకటవియై [॥]
- 5 (V) సెగెగటథ కలంకు వారటానె చ కం ఆల[ధేవో]తిపాలత చ అనంతం
పుం పరవతితేర ధమ్మరా
- 6 వెనా [॥]

పదునొకొండ కిలామత్‌నము ('A' గండకిల ఉత్తరములముపై చెక్కిబడియున్నది)

పదునొకొండవ శిలానుశాసనము

అనువాదము

- 1 తెనానాంప్రియుడి విధముగ చెప్పెను
- 2 ధర్మమునకు మించిన దానములేదు ధర్మముద్వారా పరపదిన సంయోగమును,
ధర్మాధర్మ విచక్షణ, ధర్మమువలన నేర్పడిన బంధుత్వమునకు మించినవి లేవు
- 3 సేవకులను బానిసలను శరుణతో చూచుట మాతాపితృలకు కుట్రాపచేయుట
బంధువులకు, స్నేహితులకు, బ్రాహ్మణులకు, శ్రమణులకు దానములు
చేయుటయే ధర్మము
- 4 ఈ ధర్మమాచరించువానికి తండ్రిగాని, తోడుకుగాని, అన్నగాని స్వామిగాని
ఇరుగుపొరుగువాడుగాని అతడు చేయునది వుద్యమిని, చేయదగినదనియు
చెప్పవలెను
- 5 ఈ శాస్త్రాచరణములవలన ఆనందమును ఇహలోక నిర్భయమునుపొంది పుణ్యా
త్ములై ధర్మదానముతో వరలోక నిర్భయమునుగూడ పొందుదురు

బుద్ధుని శిలానుశాసనము

అనువాదము

- 1 దేవానందయ ప్రాయదర్శి మగియు నిట్లు వివరించెను
- 2 ఇతరుల తెల్లవృదు మంచిచేయుట కష్టము
- 3 పరోపకార కార్యము లారంభించి చేయువారు కష్టసాధ్యమైనను దాని యందు కృతకృత్యులౌదురు
- 4 నావలన ఎన్నియో సత్కార్యములు చేయబడినవి
- 5 నా కర్మాక నా కుమారులు, మనుమలు, వారి సంతతి కల్పాంతమువరకు కూడా నా మార్గముచే అనుసరించుచో వారి పుణ్య మభివృద్ధిచెందును
- 6 అట్లుగా ఇందుకు భిన్నముగ ప్రవర్తించినచో పాపమును పొందుదురు
- 7 పాపకార్యములారంభించుట విచార నులభము
- 8 ఇతః పూర్వము ఎచ్చటను ధర్మమహామాత్రులనబడు రాజోద్యోగులు లేరు
- 9 అందుకొరకే నా అభిషేకానంతరము వదనూరు సంవత్సరముల కర్మాక ధర్మ మహామాత్రులను ఉద్యోగులను నేనే నియమించితిని
- 10 ఈ ఉద్యోగుల ముఖ్యనిధి వివిధ మశామయాయులలో ధర్మ ప్రబోధము, ధర్మ నిర్వహణ, ధర్మ చింతన, కుల సంరక్షణదారులు నా రాజ్యములోనే గాక పొరుగుననున్న యవన, కాంభోజ, గంధార రాజ్యములలో వివసించు రాష్ట్రీక వైశ్రాణ్యుణ్ణిగాది జనులలోకూడ తమ విధులను నిర్వర్తించవలెనని నా ఆదేశము
- 11 వీరు రాజోద్యోగులు ఆర్యులు బ్రాహ్మణులు పాలకులు మొదలగువారి యొగ జేమములు చూచుకొనిగాక దీవులు, అపార్థులు, వృద్ధులైన ధర్మా ధర్మ నిర్ణయము చేయువారి కాధలనుకూడ నివారించి పాటులచెదరు
- 12 వీరు శిక్షల సమకవించు లై దీని సంపారములకు వలయు ధనమును పంచి పెట్టుట ఇతరుల ప్రోద్బలము వలన చేరములను చేసి శిక్షననుభవించువారికి విముక్తి గల్గించుట వయోవృద్ధులకు వలయు సహాయముకూడ చేయు చుండుట మొదలగు సమలను చేయవలయును
- 13 ఈ ఉద్యోగులు నా రాజధాని (పాటలిపుత్రము)లోను, నా తోబుట్టువుల, బంధువుల గృహములలోను కూడ ఈ విధులు నిర్వహింతురు
- 14 ఈ ధర్మమహామాత్రులు నా సువికారి రాజ్యములోనెల్లెడల ధర్మనిరతుల స్థితి గతులను విచారించెదరు ధర్మచింతన, ధర్మవిష్క, దాశ్మక్యాది గుణము లను ప్రజలలో గుర్తించుట వీరి విధులలో నొకటి
- 15 ఈ ధర్మానుశాసనము ఆచంద్రార్కముగ ముందగలదని, నా సంతతివారు నా తోలిగల మేరకు నడచుకొనగలుగుటకై నేను వీరిని రాతిమీద చెక్కించెడిని

అంబుగూరి ఎట్టగుడి శిలాశాసనములు

సప్తమ శిలాశాసనము

(ప్రాశస్త్ర మూలము)

(గండలిని పై భాగమున గుడిచివర చెక్కబడినది)

- 1 (I) దేవానంపియై పియదశి లాజ పవత ఇచ్చతి
- 2 సవె పానంద వసెయు [1*] (II) వవెహితె పయమం భావమధిచ
- 3 ఇచ్చంతి [1*] (III) జవెచు ఉచ్చా ఉచ్చ ఛందె ఉచ్చమంగలె [1*] (IV)
తెవవం ఎకచెళం
- 4 పి కచ్చంతి [1*] (V) దివులె పి చు రావె అసవధి నయమె భావమధి శిటనటు చ
- 5 దిధ భతిరా చ నీచ కాధం [1*]

సప్తమ శిలానుశాసనము

అనువాదము

- 1 రాజా దేవానాంప్రియ ప్రయతర్కి సర్వమశానుయాయులు తన రాజ్యములో
ముఖముగ తీవించవలెనని కోరుచున్నాడు
- 2 వారు కూడ తమ దమాదులు గల్గి భావకుద్ధిని కోరెడువారె
- 3 కాని ప్రజలలో తరతమ భేదములుండును
- 4 కొందరు తమ విధులను పూర్తిగ నిర్వర్తించెదరు కొందరు అసంపూర్తిగ నిర్వ
హించెదరు , మరికొందరు మధ్యలోనే వదిలివెదరు
- 5 ఎంతటివారైనను ఇంద్రియ నిగ్రహము, భావకుద్ధి భక్తితత్పరత, లేక చేసిన
కార్యములు నిష్ఫలము లగును

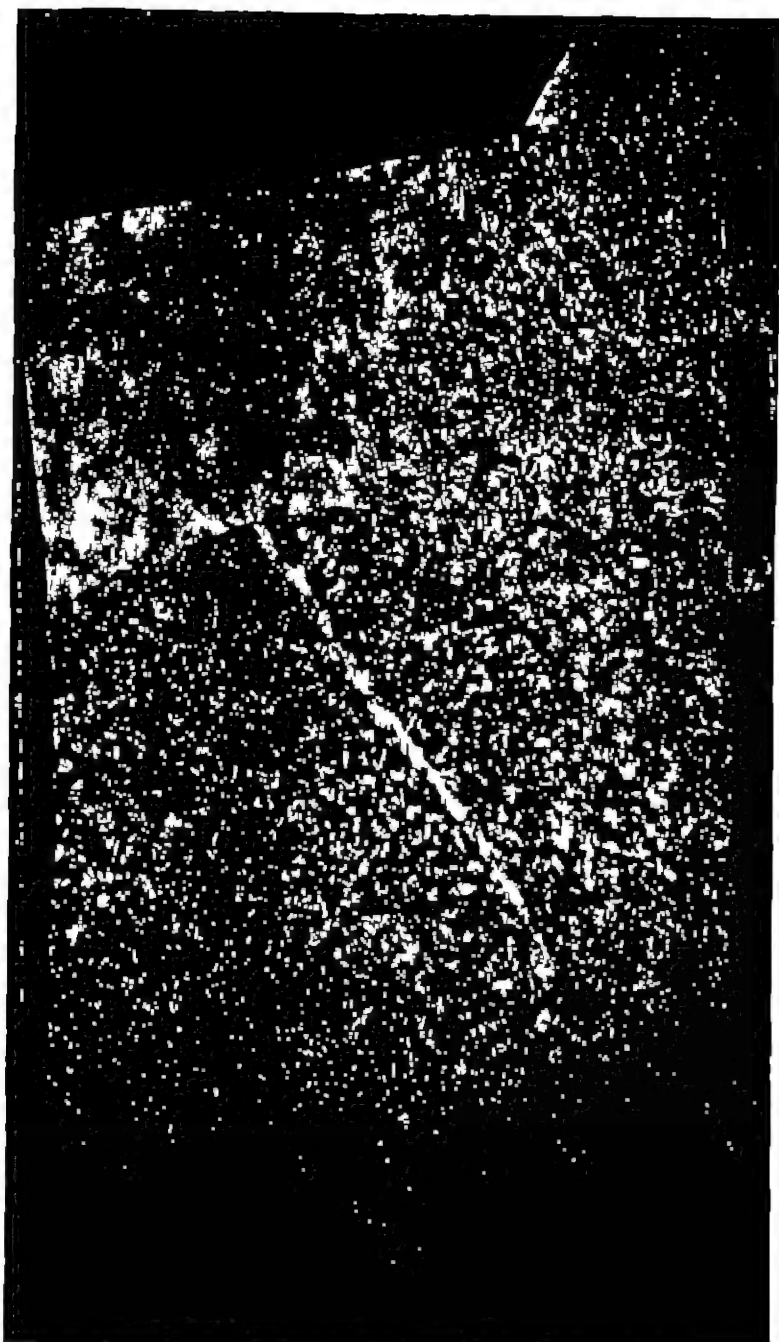
శిలానుశాసనములు 4, 8, 10

('B గండకిరిపై కుడిభాగమున చెక్కబడియున్నది)

నాల్గవ శిలానుశాసనము

(ప్రాశస్త్ర మూలము)

- 1 (I) [అరి]కం[తం] అ [ం]తలం బహువి [వనన] కాని వధిశెవా
- 2 [పావాలంభె] విహిసా చ భూతానం నాతినం [అ] నంవతి వతి
- 3 నమన బంధనానం అ [నంవతివతి] [1*] (II) నె [అతి] దెవానంవియన
- 4 పియదసిసె లాతినె ధమ్మచరిసేవ తేలియోసె అహోధమ్మ హూసె [1*]
- 5 (III) విమాన దననాచ హాతిని అగిగంధాని అంబాని చడివియాని బాసాని
- 6 దనయిత్తా జనప అడిసె బహుహి వనన తేహివోచులత పూత్యేకాడిసె
- 7 అటావతిత దెవానంవియన పియదసిసె లాతినె ధమ్మ అను వధియా
- 8 అనాలంభె పానానం అవి [హి] పా భూతానం నాతినం [నంవతి] వతి నమన బంధనానం
- 9 నంవతివతి మాతానతు మమాపాపుధ సుమాపా [1*] (IV) ఎన అంబెచ బహు విధె ధమ్మ చరిసె వధిశె
- 10 వధయివతి యెన చ దెవానం పియ పియదసి లాతి ఇమం ధమ్మ చరిసం [1*] (V) పుతా [చకం] న తలెచ [పా] నాతికాచ
- 11 దెవానం పియన పియదసిసె లాతినె వధ ఇనంతి ఎవ ధమ్మచరిసం [ఇమం] అచ [కవం] ధమ్మ పీరిసి చ చ్చిత్తితు
- 12 ధమ్మం అనుసాపిసంతి [1*] (VI) ఎవహి సెఘ కమ్మం ధమ్మానుపావన [1*] (VII) ధమ్మ చరిసేపి చహిహాగి అపీరిత [1*] (VIII) నె ఇమన అధన
- 13 వధి అహివి చ సాఘ [1*] (IX) ఏకాయె ఇయం లిఖిత ఇమన అధన వధియు బంతు హీరిచ మా అలోచ ఇయియ [1*] (X) దువాదన వహి
- 14 భివతెన దెవానం పియదసిసె లాతినె ఇయం లిఖిత [1*]

వార్షిక ఎనిమిదవ పదవ శతాబ్దమునందు (18 నంబరినై బుడిభాగమున కెక్కబడియున్నది)

నాల్గవ కలానుశాసనము

అనువాదము

- 1 ఇంకను పూర్వము వందలాది సంవత్సరములనుండి మారణహోమములు జంతు హింస విధిపురి, శ్రమలుల త్రాహ్మయు నిరాదరణ ఎక్కువగాయుండెడిది
- 2 ఇప్పుడు దేవావంప్రియ ప్రియదర్శి ధర్మానుష్ఠాన ఫలితముగ భేరిహోమలు ధర్మహోమలుగ మారివని
- 3 బిలులు, ప్రాణిహింసలు తగ్గిపోయి, పెద్దలయెడ, వృద్ధులయెడ శ్రమలులు త్రాహ్మలులు తల్లిదండ్రులయెడ భక్తిశ్రద్ధలు ప్రియదర్శి ధర్మానుశాసనముల వలన తత్పూర్వము వందలాది సంవత్సరముల దైవరథ, గజ, అగ్ని, స్కందాది దైవ చిహ్న రర్చనములకన్న మెండుగ వృద్ధిచెడినది
- 4 రాజు ప్రియదర్శి ధర్మాచరణములవలన ప్రజలలో ధర్మామరత్తి ప్రజల ధర్మ వృద్ధిచెందుచున్నది
- 5 రాజు ప్రియదర్శి పుత్రులు పౌత్రులు, ధర్మామరత్తులై ఆకలాంకము ధర్మాచరణము చేయుచు ప్రజలకు ధర్మబోధ చేయుచురుగాక
- 6 ధర్మబోధకు మించిన స్వధర్మము మరియొకటి లేదు
- 7 వర్షిలురు శానివారికి ధర్మాచరణ, బోధ మంతములుగావు
- 8 కాన ధర్మ విషయమున వది వృద్ధియగుటకు మాత్రమే కాక, క్షిణివకుండుటకు కూడ పాటుపడవలెను
- 9 ఈ శాసనము ద్వవిధానములై ప్రాయశ్చిందినది (1) ధర్మాచరణము (2) ధర్మగ్లాని నిరోధము
- 10 ఈ శాసనము దేవావంప్రియ ప్రియదర్శి అభిషేచనమై 12 సంవత్సరముల తర్వాత చేయించబడినది

ఎనిమిదవ శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

(‘B’ గండశిల మధ్యమందు దెక్కబడియున్నది)

- 1 (I) అతిశంకం అంతరిం దెవానసియా విహారియాశం నామనిభిము [౧*] (II)
సోతమిగవియా అంవాని చ హేదిహివి అభింమని
- 2 [వహాను] [౧*] (III) సె దెవానసియె ఏయదపి లా... దపవహినితే సంతం
విభిమిధ [సంతాధి] [౧*] (IV) తెవ శ ధమ్మయాశా [౧*] (V) సోత ఇయం
హోతి
- 8 మమన వింహానానం దనసే దాసే చ వుధానం దపతె హిరింన వతివిధాసే చ జాన
మదన అననదనసే ధమ్మానవధి
- 4 ధమ్మవలిపుచ్చ శదోవయా [౧*] (VI) ఎవఘాఘైరితిహోతి దెవానసియస
ఏయదపిసె లాశిసె [౧*] (VIII) భాగె అంసె [౧*]

ఎనిమిదవ శిలానుశాసనము

అనువాదము

- 1 ఇతఃపూర్వము దేవానంప్రయ దిరుదాంకితులైన రాజులెల్లరు విహారయాత్రలతో వెళ్లెడివారు
- 2 ఆ యాత్రలలో వారు ఎక్కువగ మృగయా విహారములగుచు
- 3 ఇప్పుడు ప్రయదర్శి దేవానంప్రయుడు తన ఆభిషేచవానంశరము పది సంవత్సరములకు సంతోధిని దర్శించెను
- 4 తదాది ఈ ధర్మయాత్ర లారంభమైవని
- 5 ఈ ధర్మయాత్రలో శ్రమద్రావ్యాదుల దర్శనము వారికి దావాదు లొనంగుట వృద్ధులగు వారికి ధనసహాయము చేయుట పల్లెప్రాంతముల జానపదులను తరలికొని వారితో ధర్మచర్చ జరిపి ధర్మనిరతులచేయ ప్రయత్నించుట ముఖ్యకార్యములు
- 6 ఈ కార్యాచరణము ప్రయదర్శిరాజుకు ఎక్కువ సంతోషము
- 7 తదితరములన్నియు ఆతనికి సమోదశరములు కావు

అనోరు ఎట్లగునీ శిలానుశాసనములు

ఎదియవ శిలానుశాసనము

(B' గండ్లలిం క్రింది శాగమున చెక్కబడినది)

- 1 (I) శాగంబయె పియదన లాజ యనో వా కితి వా వొ మహర్ణవనాం మనతి
అనం చాశామె ఆయితి యా చ అనె ధమ్మసుమానం
- 2 (II) శాగంబయె పియదన లాజ యనో వా కితి వా శచ్చతి [1*]
- 3 (III) యా చు కిచ్చి పోకంధి దేవారంపియ పియదన లాజ భవంతం వలలికా
[గౌవా] కితి అనె అన వలిసవె ఎంకూతి
- 4 (IV) ఎం చు వలిసవె ఎ అవునె [1*] (V) దుకలె [చు భో] ఎన
అన వలిసా ఉంకెక క అంకల అగెన వలికమెనా
- 5 (VI) పోక చు భో ఉనకెన ఎనదుకలె [1*]

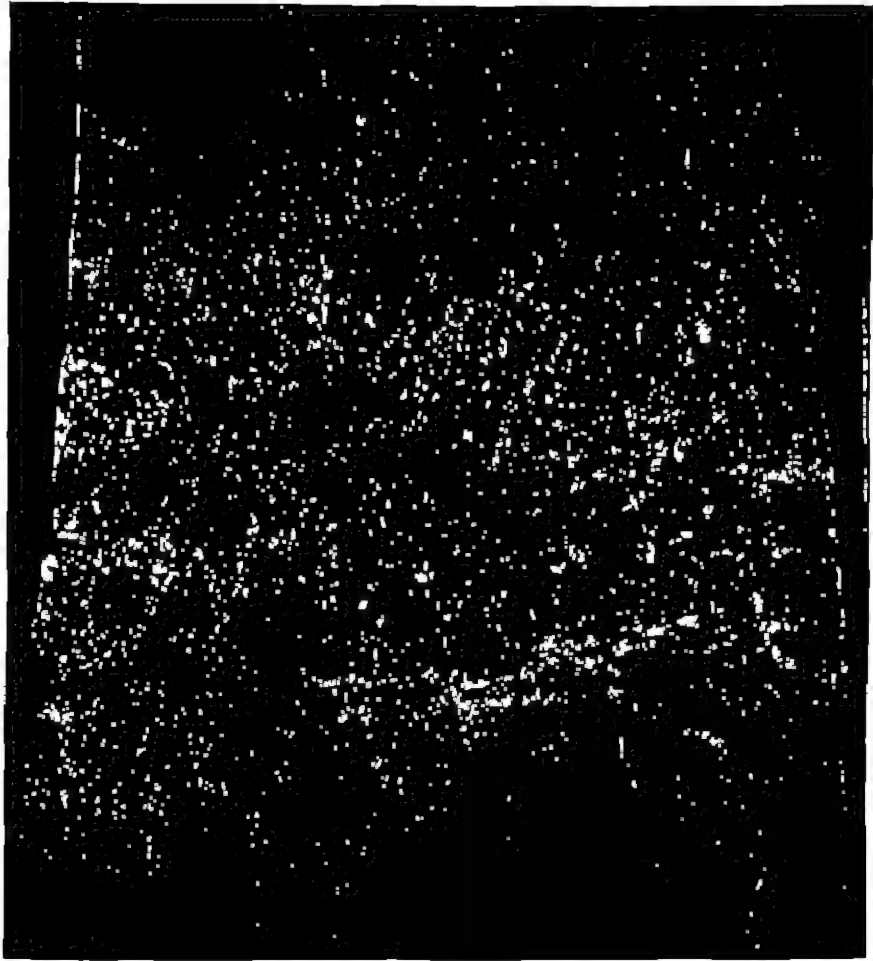
పదీయవ కితానుకాసనము

అనువాదము

- 1 రాజా దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి తన ప్రజలు భవిష్యద్వర్తమానములలో భర్త
బిడ్డలై కాను బోధించిన భర్తములను తప్పక అచరించుటే తన కిహవరకీర్తి
ప్రతిష్ఠలకన్న మిన్నయని భావించెడివాడు
- 2 ఈ విషయమునచే దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి కీర్తికాముడు
- 3 దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి రాజా కాను ప్రజలకు కాశ్యకమైన ఆనందమును
కూర్చుటే పరమావధిగ వర్తించెడి వాడు
- 4 తద్విన్న కార్యములన్నియు పాపభూయిష్ఠములై
- 5 ఈ పాప కార్యాచరణములవలన బీదలకు ధనికులకుగూడ ఆనందము చేకూరదు
గాన తద్విన్నముగ ప్రవర్తించుటకు శష్టవదవలెను
- 6 వీరిలో ధనికులకు ఇది శష్టతరము

(ప్రాకృత మూలము)

[illegible]

వరమూడవ శిలామళాసనము ('B-1' గండశిలపై నను మరియు 'C' గండశిలపై న
చెక్కబడియున్నది)

- 18 యం సకియై ఖమితవై [౧*] (XIII) ఆ ఎ చ అటవి దేవానం పియప విజగపి చోతి తం ఎ అనునయతి అనునిర్భువయ
- 19 తి [౧*] (XIV) అను కాపె ఎ చ వభావై దేవానంపియప ఉచతి తేసం తి అవశపై యునోపిచ హంసె
- 20 యు [౧*] (XV) ఇచ్చతి హి దేవానంపియప వవభూతానం అభతి సయమం సామభతి
- 21 యం మాదవం [౧*] (XVI) ఇయం చ మొఖ్యముతె విజయై దేవానంపియప ఎధం
- 22 మవిజయై [౧*] (XVII) సెమవ లిథై దేవానంపియప హిద [హ] కాభవై మోచ అంతెను అనునయై
- 23 జవసరెనుఅంతియోతి నామ యే న లాజ వలంపితేవా అంతియైతెన చ్చాతి లాజిసె
- 24 తులమాయై నామ అంతియై నామ
- 25 మకా నామ అలికసుదరై నామ నితియం చోడ పాండియా అతంబవనియై [౧*] (XVIII) హెమెవహిద
- 26 లాజ వినవసి యోవ కంభోచెను వాభక నాభవంతిను భోజి విలిలితెను అంధ పాలచెను
- 27 సవత దేవానంపియప ధమ్మనుసథి అనువతంతి [౧*] (XIX) అత ఎ దూకా దేవానం పియప నోయంతి
- 28 తపి నుకు దేవానంపియప ధమ్మవృతం విధనం ధమ్మనుసథి
- 29 ధమ్మం అనువిధియసంతి అనువిధియసంతి చెవ [౧*] (XX) సెలథె ఎకభై చోతి

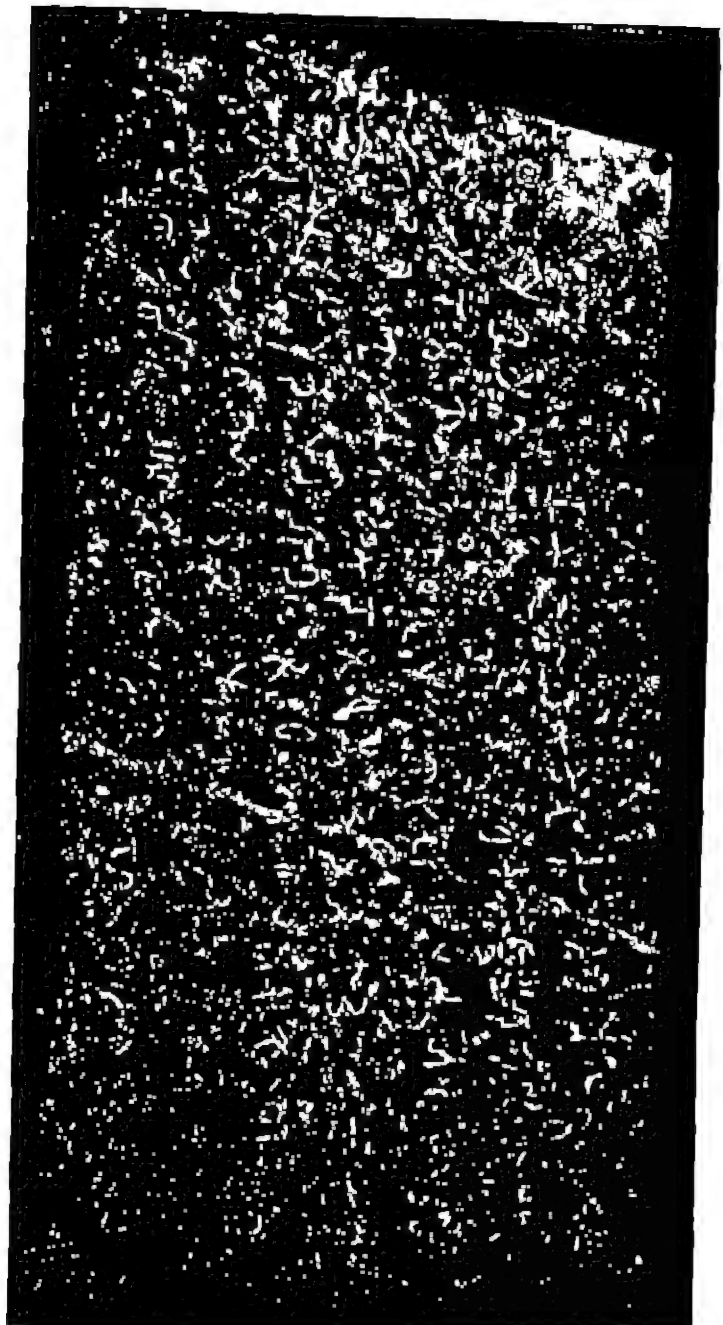
(ఈ క్రింది 30-36 పంక్తులు 'C'
గండశిలపై చెక్కబడినవి)

- 30 సవత విజయై సవధి వవ విజయై ఎతిలపె సె [౧*] (XXI) లథా సాపితి చోతి ధమ్మరిజ
- 31 యపి [౧*] (XXII) లమోకా చ భో సా పితి [౧*] (XXIII) వలతి కమ్మెవ మహాభలమం సతిదేవానం
- 32 పియై [౧*] (XXIV) ఎకాయై చ అథాయై ఇయం ధమ్మలిపి లిఖితా తి వృత వహి కా మె
- 33 అం వం వవం విజయం మోవితేతదియం మంగ్గిను నయకపి యువ విజయపి
- 34 ఇంతి చ లమోదండతం చ లోభయంతు కమ్మెవచ విజయం మంవంతు ఎధం
- 35 మవిజయై [౧*] (XXV) సెహి హిదలోకిక పాలలోకిక [౧*] (XXVI) యావభ కానిలకివోతు
- 36 అధంమలితి [౧*] (XXVII) పాహి హిదలోకిక పాలలోకికా [౧*]

పదమూడవ శిలాశాసనము

అనువాదము

- 1 దేవానంప్రియ ప్రియతర్క ఆధిపేతానంతరము ఎనిమిది సంవత్సరములకు కళింగరాజ్యము జయించెను
- 2 ఈ కళింగయుద్ధమున లక్షలాది వరువులు, మనుష్యులు శైధీలుగా గొనిపోబడిరి లక్షకుపైగా వైన్యము యుద్ధమున మరణించగా మిగిలినవారు ఇతర విధముగ నశించిరి
- 3 ఈ మారణహోమానంతరము కళింగము జయింపబడినది దేవానంప్రియుడు తదనంతరము ధర్మచింతన, బోధ, ధర్మబిజ్ఞాన కళింగ ప్రజలలో కలిగింప పూనుకొనెను
- 4 కళింగయుద్ధమున జరిగిన ప్రాణనష్టమే దేవానంప్రియుని మనస్సు మారుటకు కారణము
- 5 యుద్ధములు, తత్కారణముగ సంభవించు మారణహోమములు దుఃఖము జన సంక్షోభము చెరపట్టబడినవారి అర్తనాదములను దేవానంప్రియుని కయిష్ట మేర్పడినది
- 6 ఇంతకన్న దుఃఖ భూయిష్ట మైనది జయించిన రాజ్యములలో నివసించు పుణ్యాత్ములకు పెద్దలయెడ తనిదండ్రులయెడ భక్తిప్రపత్తులు కల్గినవారికి, ప్నేహితులయందు గౌరవాభిమానములు, భటులయందు కానిసలయందు అదరమున్న పుణ్యాత్ములకు, ఇతర మతావలంబకులైన బ్రాహ్మణ శ్రమణులకు కల్గిన గ్లానియని దేవానంప్రియు దభిప్రాయపడెను
- 7 ఇట్టి జవర తమకు రాజపోయినను తమ లంఘనములకు మిత్రులకు, వాటిల్లినను అది తమకు కలిగినట్లే భావించెదరు
- 8 యుద్ధములో ఈ కష్టములు భేదములేక ఎల్లరు జనుభరించెదరు గాన యుద్ధమున దేవానంప్రియునకు విముఖత కల్గినది
- 9 యవన రాజ్యములో కప్ప బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులులేని రాజ్యములులేవు
- 10 నీదో ఒక మతమును అనుసరించని జనముందు దేశమేలేదు
- 11 కాన కళింగయుద్ధములో చనిపోయిన, బంధిలైనవారికి కల్గిన కారణము శత్రుత్వము, సహస్రసాంశము ఉపశమనము కలిగించవలయునని దేవానంప్రియుడు మిగుల పొడుపడుచువ్నాడు
- 12 ఇప్పుడు దేవానంప్రియుడు తనమీదైన అప్రియ మొనరించిన, వీలైనచో శిక్షించక, క్షమించదలచును

(C) గాఢత పై పరిశీలన (పరిశీలన పరిధి)

- 13 తన రాజ్యములో నివసించు అటవికులనుకూడ శిక్షించక ఆరరించి మంచిమార్గమున నడుచుట కుపదేశములు దేవానాంప్రియుడు చేయును
- 14 దేవానాంప్రియుడు వశ్యాశ్చపుడైనను చెడ్డవారిని శిక్షించుటకు తనకు శక్తి కలదనియు కాని వారిని చెడుమార్గమునుండి తప్పించుటకే నేరఘ్నతనను వారిని చంపుటలేదనియు తెలియచరచెను
- 15 దేవానంప్రియుడట్టి వారియొడ తమ కలిగి, వాటిని నవ్వాగ్గవర్తనులుగ చేయుటకు శగిన దండోపాయము నుపయోగించి మంచి వ్రవర్తకులుగ పరివర్తితులను చేయుటయే రాజు అభిమతము
- 16 కాన ధర్మ విజయమే అత్యున్నతమైనదని దేవానాంప్రియుడు భావించుచున్నాడు
- 17 అటువంటి ధర్మ విజయములు దేవానాంప్రియుడు తన రాజ్యములోనే కాక శతయోజనముల కావలినన్న యవన రాజైన అంతియోకుని, ఆతని దేశముల కావలసాలించు రాజ్యాధిపేతలైన తులుమాయ, అంతిఖేని మదా, అతిశ నుందరుల రాజ్యములలోను, దక్షిణమున శామ్రవర్ణి పర్యంతముగల కోడ పాండ్యాది రాజ్యములలోని ప్రజలలోను గూడ ఈ ధర్మ విజయ ప్రశస్తిని తెలిపెను
- 18 ఆదేశినిని స్వరాష్ట్రములోని, యవన కాంభోజ నాభక నాభపల్లల దేశములలోను, భోజ ప్రైత్యాడిక ఆంధ్ర, రోశించాది రాజ్యములలోగూడ ప్రజలు ధర్మ మార్గానువర్తులై, దేవానంప్రియుని ఆదేశములను పాటించుచుండిరి
- 19 దేవానాంప్రియుని చూతలు ప్రవేశించని రాజ్యములలోగూడ ప్రజలు ధర్మ మూత్రములు విని, పాటించుచున్నారట
- 20 కాన ధర్మ విజయమున, జయించినవారు, పరాజితులు ఇరువురు కూడ నంతయు లుగ నుందురు
- 21 ధర్మ విజయమున ఇరుకతల వారిని గూడ తృప్తి చేకూరుచున్నది
- 22 కాని ఆ తృప్తి అంత ప్రశస్తము కాదు
- 23 ప్రజలకు లభించు పారలౌకిక ముఖమే ప్రశస్తమని దేవానాంప్రియుని అభిప్రాయము
- 24 ఏకశ్కారణముననే దేవానాంప్రియుడు శిలంపై ఈ ధర్మానుకూలనములు చెల్పించి తన తదనంతరము తన పుత్ర రోత్రులు రాజ్యమిసర్పరణ కాంతలేకుండ కాంతికాముకులై యుద్ధము బనివార్యములైనచో పరాజితులయొడ తమ పరానత, సోశిల్యము మొదలగు ముగుడుములను ప్రదర్శించి, తగుమాత్రపు దండవ విధించుట మొదలగువాటితోగూడ ధర్మవిజయమే నిజమైన విజయమని తెలియజేసెను
- 25 అట్టి విజయమే ఎల్లరకు, ఇహపర సౌఖ్యమును కల్గించును
- 26 ధర్మమునలనకలుగు ఆనందమే నిత్యమైనది
- 27 ఏలినవ అది ఇహపరసౌఖ్యములకు మూలాధారము

పంక్తెందవ ఇలానుకాననము

(ప్రాకృత మూలము)

('D' గుండలిలపై చెక్కబడియున్నది)

- 1 (I) దెవానంపియె పియదసి లాళా పవపానందాని వవతికాని
- 2 [గృహాధాని వ పూజయతిదానె]న వివిధాయ చ పూజయా[1*] (II) నొ చు తథా దానివ
- 3 [పూజా]న దెవానంపియె మంవతి అథ[తితిసాలవధి] పియా పవపానందానం [1*] (III) సాలవ
- 4 ధీ చు లిమృతిధా[1*] (IV) తన చు ఇయం మూలె అ వధగుతి తితి అతి పానంద పూజాన పరి పానందగలవో
- 5 [వా నొ]పియా అవతలివసి లిమృతావసియా తపివసి పరికనసి [1*] (V) పూజె తనియ వ చు పరి పానందా తేన తెన
- 6 అకాలెన[1*] (VI) పానం కలంతం అకపానందం కాథం వధయతి పరి పానందప సి చ ఉపకలెతి [1*] (VII) తదంనధా కలంత
- 7 అక పానంద చ ధవతి పరిపానందప సి చ అవకలెతి[1*] (VIII) ఎ హితెల్లి అక పానందం కా గలవోతి
- 8 నవ అకపానంద తితియా కా తితి అకపానందం దివయెమ [తి] సె చ మన తథా కలంతం కాథకలె ఉపహంతి అకపానందం [1*] (IX) సె నమ
- 9 వాయె [వా] పాధు తితి అంవం అనాస ధంమం మునెవు చ సుమూసెయు చ [1*] (X) పానం హి దెవానంపియె ఇథా తితి పవపానందా
- 10 లిమృనుకా చ కాయా హాగమా చ హునెయు తి[1*] (XI) యె చ తత తత పానందా తె హి వతవియె [1*] (XII) దెవానంపియె నొ తథాదానం కా పూజా కా మంవతి
- 11 అథ తితి సాలవాధి పియా నవ పానందానం తి[1*] (XIII) లిమృకా చ ఎకాయె అథాయె లియాపటా ధంమ మహామూకా ఇతితియం మహామూకా
- 12 వధభూమికా చ అంపె చ నీకాయ[1*] (XIV) ఇయం చు పివన ఫలె అకపా నంద వధి చ హోతి ధంమప చ దీవనా తి [1*]

పచ్చెండు తామరము (D గంధలపై తీయబడినది)

పంధ్రెండవ శిలాశాసనము

అనువాదము

- 1 దేవానంప్రియ ప్రయదర్శిరాజా నర్వమున స్తులమ స్వవరభేరములేక రాన
ధర్మాదులతో గౌరవించును
- 2 అనమ దేవానంప్రియుడు ఇట్లు కామరేయు రావారి గౌరవముల పెక్కువ
ప్రాధాన్య మివ్వక ధర్మవృద్ధికి, ఎల్లప్రజలలో ధర్మచింతనకు ప్రాధాన్యత
నిచ్చును
- 3 ధర్మాంగముల వృద్ధికి మార్గములు పెక్కులు
- 4 ఇందుకు అవసరానవసరములను గుర్తించి వ్యమతమునందత్యంత అభిమానము
వరమతములను దూషించు మితభాషకర్తము ముఖ్యము
- 5 ఎల్ల ప్రేమల వరమతస్థులయెడ అభిమానము చూపుట ఆర్యవసరము
- 6 ఇట్లు నడచుటవలన వ్యమతమున కారణాభిమానములు పెంపొందింపజేయుటకు
వరమత పోషకు కూడ చిలుకలుగగలరు
- 7 కద్దిన్న వర్తనము వ్యమతాయాశమునకు కారణభూతమగును
- 8 ఎవ్వరైన తన మతమే శ్రేష్ఠమైనదనియు, అందువలన కావామతము నవలంబిం
చినననియు వల్కుచు వరమత దూషణముజేయుచో వాడు తన మతముయొక్క
పతనమునకే కారణభూతుడగును
- 9 మాటలలో వంధ్యముము వలన ఒకరిమీద మరొకరికి గౌరవాభిమానములు
పెరిగి ధర్మచింతనకు దోహదమొనర్చును
- 10 అందుచేతనే దేవానంప్రియుడు అందరిని ఎల్ల మతముల మూలమోతములను
గ్రహించి జ్ఞానోపార్జన చేయవలయునని కోరును
- 11 ఇందుమూలమున నర్వమతానువర్తులకు తెలియజేయువదేమనగా ।
- 12 దేవానంప్రియుడు ప్రజలచేయు రానధర్మములకు, గౌరవములకు ప్రాధా
న్యతనియక ధర్మవ్యాప్తికి, ధర్మచింతనకు ప్రాముఖ్యమొనరును
- 13 ఈ కార్యవిధినితై రాజోద్యోగులు ముఖ్యముగ ధార్మికవిషయముల వలకుటకు
మహామాత్రులు అంతపుర విషయముల వర్తకజీవులకు మహామాత్రులు
భూమికులు మొదలైనవారు నియోగింపబడిరి
- 14 వారివలన దేవు అశించునది ధర్మపరిరక్షణ మకామరత్తి ప్రచారము

తొమ్మిదవ శిరాశురాలననము

(ప్రాశస్త్యములము)

('E' గండశిలపై ని చెక్కిబడినది)

- 1 (I) దేవానంపియే ఎయదసి లాజాపావం ఆహా [1*] (II) జపె ఉర్వాశ్చయం
- 2 మంగలం కిలతి అర్థాధానావాహసి అవాహసి కలవదాయె [1*] (III) ఎళాయె
- 3 అంనాయె చ హరిసాయె జపె బహుమంగలం కలంతి [1*] (IV) హేతా చు
అంతక జనితా బహు చ బహువిధం చ
- 4 ఖదా చ నిలిధియం చ మంగలం కలంతి [1*] (V) నె కటవియె ధైవభో
మంగలె [1*] (VI) ఆవభలె చు భో ఏనె [1*] (VII) ఇయం చు భా
- 5 మహాభలె ఏ ధమమంగలె [1*] (VIII) హేతా ఇయం దాన భటకసి సంయా
వతి పతిగులునె అనచితి పాహానాం నయమె
- 6 సమన బంధనానం దానె [1*] (IX) ఎన అంనె చ హరిసె ధమమంగలె నామ
[1*] (X) నె వకవియె పితిహాపి పుతెన
- 7 ఏ భాతికెన ఏమిత సంతుధెన ఏ అవశతికెనెయెన ఏ [1*] (XI) ఇయం
సాధు [1*] (XII) ఇయం కటవియె మంగలె ఆవ
- 8 అధన నిపుతియా నిపుతసి నా మిన ఇమం కర్వామి [1*] (XIII) ఎ హి ఇతతె
మంగలె సంస్మయె నె [1*] (XIV) ఏయా [వాతం]
- 9 అతా నివతయెయా ఏయా నె బో [1*] (XV) హిదలోకితె దేవనె [1*] (XVI)
ఇయం మిన ధమ మంగలె అతాతికె [1*] (XVII) హేందె ఎ తం
- 10 అతం నో నివతయతి హిద అథ పతిత అనంతం పుంసం వనవతి [1*] (XVIII)
హేందె మిహాతం ఏ అధం నివతెతి హిద తతో
- 11 [ఉభో] లధె హోతి హిద చ నె అధె పతిత చ అనంతం పుంసం వనవతి దేవ
ధమ మంగలెనా [1*]

(పర్యావరణంలోని జీవజన్తుల పాత్ర)

తొద్ద పార్శ్వగ్రంథములు అశోకుని రాజ్యాభిషేచము బుద్ధుని మరణానంతరము 218 సంవత్సరములకు తరిగెనని తెల్పుచున్నవి అశోకుని శాసనములలో ముఖ్యములైనవి ఆరవి 12 18, 14వ రాజ్యసంవత్సరములందు చెక్కించబడినవి అందు అతని సమకాలినులైన గ్రీకురాజులు అంతియోస్ తులమయ, అంతికిని, మాగలపేర్లు ప్రస్తావించబడినవి ఇందు అంతియోకసు, పశ్చిమాసియా పీరియాలను క్రీ.పూ 281-44 లలో పాలించిన రెండవ అంతియోకస్ థియోస్ గను, తులమయను, రెండవ టాలమీ ఫిలడల్ఫస్ (క్రీ.పూ 285-47) ఈజిప్టు వరిపాలకునిగను మాడవరాజు అంతికిని మాసిడోనియా ప్రభువు అంటిగోనస్ గోనస్ గను మాగను పైరిని రాజైన మోగస్ (క్రీ.పూ 800-250) గను చరిత్రకారులు గుర్తించినందున వీరు అశోకచక్రవర్తి 14వ రాజ్య వత్సరమునాటి శాశని సమకాలినులగుటవలన వారి వారి వరిపాలనా కాలమునుబట్టి అశోకుని రాజ్య వత్సరాభిషేకకాలము నిర్ణయించుటకు వీలగుచున్నది క్రీ.పూ 270-89 లలో అశోకుడు సింహాసనాధిష్టితుడయ్యెనని విద్వారణ చేయువారు అతని శాసనముల పర్యాయముతో అతని తీవ్ర విశేషములను ఈ క్రింది పట్టికలో మదావారింపడమైనది

అభిషేచనము	—	క్రీ.పూ 270-89
శశింగ విజయము	—	288-282
అశోకుని తొద్దమత స్వీకారము	—	, 281-280
బారాంబు గుహాలయములను అశోకుడు ఆజీవకులకు దానమొనగట	{ —	259-258
శిలాశాసనములు I-IV ల శేఖన కాలము	—	,, 259-258
ధర్మమహామాత్రుల నియామకము	—	, 258-257
V-XIII శిలాశాసనముల శేఖనకాలము	—	, 258-256
14వ శిలాశాసనము శేఖనకాలము	—	,, 257-256
కొనాకముని స్థూప విస్తరణము	—	257-256
ఆజీవకులకు గుహాలయముల దానము	—	252-251
బురగిని దర్శనము	—	,, 251-250
28వ రాజ్యసంవత్సరమున తైలుమండి తై.డిం నిమిత్తి	{ —	, 245-244
ఎఱ్ఱగుడి, మాస్రాం తై.రత్, బ్రహ్మగిరి మొదలగు ప్రదేశములలో శిలాశాసనములు విఖంపితములు	{ —	, 245-244

తౌద్దగ్రంథములలో అశోకుడు క్రీ. పూ. 285-294 సంవత్సరములలో ఉజ్జయినిని జయించెననియు, 285-78 మధ్యకాలములలో అచ్యుతావప్రతినిధిగ నియమింపబడి 284 నగర వైశ్యవ్రముఖుని కుమార్తె చేనిని పరిణయమాడి ఆమెకు సుపేంద్రుడను కుమారుని, సంఘమిత్రయగు కుమార్తెను వివాహపెననియు తండ్రి విందుసారుని మరణానంతరము రాజ్యసింగీచనమునకై అన్నదమ్ములతోపిలవడి అశోక వామములో క్రీ. పూ. 270-280 లో అభిషేకము చేసికొనెననియు చెప్పబడియున్నవి. రాజ్యమునకు వచ్చినప్పుడు రాజు తొట్టుడు కాదనియు అన్యమతస్థులైన బ్రాహ్మణ వందరంగ, పరివాజక, అశేవక నిర్గ్రంధులొకరి 81 వేలమందికి అన్నదానము చేయవాడనియు ఆ గ్రంథములు తెలుపుచున్నవి. అశోకుడు తన వాల్మీకిరాజ్యవత్సరమున తౌద్దమతమును స్వీకరించి 84,000 స్థూప, ఆరామములను నిర్మాణముచేసి తౌద్ద భిక్షుకుల కొనగెనట. ఆ తర్వాత అతని తమ్ముడు తివ్య, మేనల్లుడు అగ్నిత్రహ్న తౌద్దమతమును స్వీకరించి సంఘ ప్రవేశమొనర్చిరట. అశోకుని 15వ రాజ్యవత్సరమున కుమారుడు మహేంద్రుడు, కుమార్తె సంఘమిత్ర పన్యసింది క్రీ. పూ. 265-64 లో వియవర్షి నామముతో అభిషిక్తుడాయెనని 20వ రాజ్యవత్సరమున అతని భార్య మరణించి తివ్యరక్షిత వట్టపురాణి యాయెనని, క్రీ. పూ. 264-63 లో అశోకచక్రవర్తి కిర్తిశేషుడాయెనని తౌద్దమతగ్రంథములు తెల్పుచున్నవి. చాటిలో చెప్పబడిన అశోకుని జీవిత విశేషములలో ముఖ్యమైనవి అతని రాజ్యాభిషేచనము తౌద్ద మతావలంబనము ఏతక్ మతవ్యాప్తికై ఆశయానర్థిగ పుణ్యకార్యములు మాత్రమే చక్రవర్తిలో మానసికవ్యధ కల్గించి యుద్ధవిముఖత కల్గించి ధర్మ మార్గామవర్తిని చేసిన కళింగయుద్ధ ప్రస్తావన ఇందు కానరాదు. తౌద్దగ్రంథములలో చక్రవర్తిగా రాజ్యాభిషేచనమునకేల ఇంతటి ప్రాధాన్యత నిచ్చిరో తెలిసికొనుట యవసరము.

అభిషేకమొక క్రతువు పవిత్ర మంత్రములతో రాజు కాబోవు వ్యక్తిని సంహాసనముపై ప్రతిష్ఠించు కార్యము రాజుగా నెప్పుకొన్న ఉత్రియుడు అభిషేచనానంతరము మూర్ధాభిషిక్త ఉత్రియుడగును. రాజ్యాభిషేచనమునది సిద్ధమైన అర్హుల ఆచారము దీనినెట్లు జరుపనలెనో వేదములందుగూడ మించిబడినది. రాజ్యాభిషేక క్రతువు వాజపేయము, రాజసూయము, పునరభిషేకము, అన్త్రాభిషేకముని చాల్ని విధములు ఇందు వాజపేయమున అభిషిక్తార్హులైన ఉత్రియుకుమారుడు 17 రథముల పోటీలో గెల్వవలెను. తర్వాత నాతడు సత్సమేకులై స్తంభాగ్రమందు విల్పిన రథ చక్రముపై నాసీదులై భూదేవి నారాధించిన పిదప అతనికి శతపథ బ్రాహ్మణ మాత్రముల బ్రకారము మేకచర్మమును పరచిన సంహాసనముపై నాసీనునిచే అధర్వుడు నాతని ప్రభువుగ ప్రజాసురంజకుడుగ పరిల్లువట్లారవ్వించి ప్రకటించవలెను.

శతపథ బ్రాహ్మణమున రాజసూయము విఫలముగ వర్జితమైవది. పాధారణముగ ఛాల్నిత మాసమున నారంభించు నీక్రతువు రెండు సంవత్సరములకు పైకవే జరుపబడును. ఎన్నో యాగములు, ధిష్ణులు జరిపిన పిదప యాగ పరిపూర్తి వొందిన తదుపరి

(1) రాజులను రాజోత్తోగములను నక్కరించుట (2) అభిషేచనము (3) దిగ్విజయ స్థాపన (4) వ్యాఘ్రాతివముపై నిడచుట, (5) కునశ్చేపుని కథాశ్రవణము (6) లీలా గోగ్రహణము యుద్ధము (7) సంహాసనాసీనుడగుట (8) జూదము రాజు నిర్వహించ వలసిన విధులు అభిషేచనము సవికా సత్య ప్రపంచ అగ్ని, గ్రహపతి, భూమి వసవృతి బృహస్పతి వాక్ ఇంద్ర, జేష్ఠ, రుద్ర వకువతి మిత్రవరుణ ధర్మ వశ్యాదేవతా రర్పణము లతో రాజపురోహితుడుగాని, రాజప్రాతగాని ఆరంభించవలెను పునరభిషేచనము, ఇతర రాజుల వోడించిన తదుపరి నేయు క్రతువు ఇందు రాజు శాఖోపు వ్యక్తిని అత్తి చెట్టు కర్రలతో చేసిన సంహాసనముపై కూర్చుండబెట్టి పరిత్ర జలముతో నభిషేకించి రాజపురోహితుడతనిని 'రాజ్ఞాం త్వం అధిరాతో భవేహ మహవ్రం త్వం మహివాం సంరాజం చర్షదీహం' అను మంత్రోచ్ఛారణతో సంహాసనము వధిష్ఠింప తేయవలయును తర్వాత రాజు తన పురోహితునికి నమస్కరించి యాతని యాశీర్వాదములను పొందవలెను

ఇంద్ర మహాభిషేకమున రాజుకు వ్యక్తికి పురోహితునివద్ద ప్రమాదస్వీకారము సంహాసనారోహణము, ఉత్తోగము అభిమంత్రణాదులైన పిదప అభిషేచనము చేయవలెను

వాచపేయముగేపి క్షత్రియుడు రాత్రై రాజమాయముతో "సామ్రాట్" లేక 'చక్రవర్తి' యగునని శాశ్వాయనుని శ్రోతమూత్రములందు తెలుపబడియున్నది అన్నిటికన్న ఉత్తమోత్తమము దుస్సాధ్యమువైన క్రతువు అశ్వమేధము భవభూతి ఉత్తరరామ చరిత్రలో "అశ్వమేధ ఇతి విశ్వవిజయీహం క్షత్రియానాం ఉద్ధన్వలః పర్యక్షత్రియ పరిభవీ మహాన్ ఉర్కర్ష విష్కర్ష" అని వర్ణించియున్నాడు

'అశోక', 'ప్రియదర్శి', 'రాజా' అను శాసనములలో గానవచ్చు పదము లాతని విరుదులో, రామములో అయిపుండవచ్చును ఈ పదములు ఆతని అభిషేకముతో తర్వాత పంపింధము కల్గివవని కొందరు చరిత్రకారుల ఊహ

దీపవంశమునందు విందుసారుని కుమారుడైన ప్రియదర్శనునకు శ్రీ పు 218 సంవత్సరమున అశోక రామముతో అభిషేకము జరుపబడెనని చెప్పబడినది ఈ విషయమే బుద్ధహోమకు తన "సుమంగల విలాసిని" శాన్యములో తెలియున్నాడు శాని మూల సర్వానవాదుల గ్రంథమైన "దివ్యావతానము" ప్రకారము 'అశోక' రామము నతని శంక్రియే పెట్టినట్లు తెలియుచున్నది

అశోకుని 'ధమ్మసావధా' ములున్న గండ శిలాశాసనములు ఆతని కొలి రాజ్యవర్షముల నాటివని కూడిగ తెల్పుట శాధారణములున్నవి అందు మనకు శాసనవచ్చు పేర్లు "ప్రియదర్శి", "రాజా" అనునవి ఒక్క మాస్క శాసనములో "దేవావంపియస అశోక" అని ఉన్నను, అది గణంపకగ్గ మూర్పుశాదేమో |

అశోకుని సంపూర్ణ రాజ్య విజయము కల్పాభిషేకము లో, అ
 క్షవి అతని అభిషేకానంతరము 13 వ, 14 వ సంవత్సరముల నాటి ౧౮౬౩, 19
 రాజ్యవర్తమునుంచి 'ప్రయగ్గిరాజా' లే. బాహు ఎయిశి అను పేరు నామములు
 వాడబడుచున్నట్లు రూఢియగుచున్నది ఇందు "బాహు" లే. "బాహు" శబ్దము రామ
 మగధ రాజ్యాధిపేతయని తెలుపుటచే చెప్పబడియున్నది

అటులైన కారణములతో కన్పించు "ప్రయత్న" శక్తిని ద్వివిధముగా
అభిధానమునకా లేక నిగురముకా యొన్ని విధానించు నన్నిటిని మనము
నందు అోకుదు తన అభిప్రేకానంతర మార్చి వర్తములగు మరల ప్రయత్న చర్యలతో
అభిప్రేకించుకొనెనని తెల్పుచుండుటచే అోకుదు పునరభిప్రేకానమునకు చేసి
కొనెనని ఊహించ విలగుచున్నది

అదే కుదు తన 12 వ రాజ్య సంవత్సరము రద్దాతనే ప్రయత్నించి దివిద
మూనుటచేతను శశింగ యుద్ధానంతరము ఆ రాజ్యము నాగ్రి చి పట్టి దు మూచశ
ముగ మహా పం మహి నాం' అని ఎన ప్రతిష్ఠ శాస్త్ర వర లోకము

పాటిగ్రంథములలో ఆలోచితు మగధ సంహారమును గ్రహించుటకు తన
 ౪౦ మంది శమ్ములను చేపెనదము, ఒక్క రిసరి ఎకాంతిని (దివానాదా మారు
 మనుషుడను నామము కలదు) మాత్రము యింపి ఎదచి వుద్దేశిని చెప్పబడియున్నది
 ఆలోచని కావనములలో నెచ్చటను నీ క్రాంత్యుపాహించబడలేదు కాని ఆతని
 అన్నదమ్ముల సంసారములు పాటిచివుక్రమవండును ఇతర వట్టములందును ఉన్నట్లు
 సూచించబడియున్నది పాటిగ్రంథముల ప్రకారము ఆలోచిని కోకనోరి యన్నట్లును
 అమె కుమారుడైన ఆగ్నిప్రవృద్ధుడు తన కుమార్తె సంఘమిత్ర నిర్మి ఎనాపాము చేసెట్లు
 తెలియుచున్నది

అశోకుని ధర్మము

అశోకుని శిలాశాసనములలోని ముఖ్య సందేశము ధర్మ 'మమ పేర విరగుచున్నది ఈ 'ధర్మ' శబ్దము తౌద్ధమత పరముగా వాడబడినట్లు మూడవ శిలాశాసనమున తెల్పబడినను యిదిరత్ర ఈ పదము దేవలము అశోక సార్వభౌముడు ప్రచారము చేసిన నీతి, నియమములనే సూచించుచున్నది ప్రాయశః వారు తౌద్ధమతము నా రూపముగనే గ్రహించిరేమో | అతని నీతి మాత్రములకును దీర్ఘనికాయమందు 'బుద్ధుడు 'శ్రీగాలు న చ్చివ్న సందేశములకును, సామ్యమెక్కువగనే కన్పట్టుచున్నది

తౌద్ధ వాఙ్మయమునందు అశోకుడు తౌద్ధమతము నవలంబించి, ఉపాపకులై, తౌద్ధుల నాదరించెనని పలుచోట్ల చెప్పుచున్నది అశోకుని శాసనములలో మూడవ శాసనము మహాంతరుడై అశోకారామములను పాటవీపుత్రమున నిర్మించుటయేగాక తౌద్ధమత వాస్తుల వ్యాప్తితై 84 000 స్థూపములను గూడా నిర్మించినట్లు తెలిపియున్నాడు పలుచోట్ల బుద్ధుని తన ప్రభువుగ నంబోధించుట, తౌద్ధమతమే నిజమైన మతమనుటయు గలదు బుద్ధునియందు, అతని ధర్మమునందు ఆతడేర్పరచిన సంఘమునందు తన కమిత విశ్వాసమున్నట్లు చాటుటయేగాక తౌద్ధసంఘములలో, తౌద్ధ సన్న్యాసులకు, తదితరులకు పఠించుట కనువైన తౌద్ధమత రూపులను కానే నిర్ణయించినట్లు శాసన స్తంభములలో చెప్పుకొనియుంచెను తన రాజోద్యోగులకు పఠితులైన పన్న్యాసులను సన్న్యాసినులను సంఘహిమ్మృతులనుచేయ నాజ్ఞాపించి, సంఘజీవితమును కట్టుదిట్టమొనరించెను కాను స్వయముగ, తౌద్ధతీర్థములైన "బుద్ధగయ "బంబిని మొదలైన శైత్రములను దర్శించి, స్థూప విర్మాణముల నొనరించి, తన శాసన శిలలపై తౌద్ధ చిహ్నముగ స్వేతగంధ హస్త ప్రతిమల మలపించి, తథాగతుని యొడ తనకుగల భక్తి ప్రపత్తులను చాచెను

మహావలంబనకు పూర్వము అశోకుడు పాపకార్య విరతుడట | తొంబది తొమ్మిది మంది పవిత్రోదరులను వధించినందునకాతనికి 'కాలాశోకుడని" అన్యర్థ నామము కల్గెనట తౌద్ధమత మవలంబించి, "ధర్మాశోకు"డయ్యెనట ఈ విషయములదెల్పు తౌద్ధ గ్రంథములు విశ్వాపార్లములు కాకపోయినను కళింగ యుద్ధానంతరము చక్రవర్తియందు గొప్ప మార్పు కల్గినది అతనికి హింస యనిన అగువృ పర్యధి యుద్ధ విముఖతను విహారంగముగ ప్రకటించి, తన మహానసమును దివదివము వధింపఁగలుగు పశుపక్ష్యాదుల పంఖ్య గూడ తగ్గించి, అహింసా ధర్మసూత్రముగకు ప్రాధాన్యత నిచ్చెను తత్పూర్వము మృగయా వినిోద యాత్రలు జరుపు వాడుకను మాని తీర్థయాత్రలు చేయుచు ప్రజాహృదయములను రంజింపఁజేయ ప్రయత్నించెను తను ప్రైత్రయాత్రలను మానుటయే

గాక తన పంతరి రాజులకు యుద్ధము జనతయ వారణముని, భేరి ఘోషణలను ధర్మ ఘోషలే శ్రేయముని తన రాజ్యములోవేగాక ఇతర రాజ్యములలోగూడ ప్రజలను ధర్మాభిముఖులుగజేయ ప్రయత్నించవలెనని బోధించెను

తౌద్ధము వాదరించి, దానికి విశ్వవ్యాప్త కల్గించినది అశోక పార్శ్వభౌముడే అతని ధర్మానుశాసనములద్వారా ప్రకటితమైన ధర్మము, తౌద్ధ ధర్మమున కన్న భిన్నము తౌద్ధమతమునకు ముఖ్యములైన నిర్వాణము చతురార్య పశ్యములు అద్వైతిక మార్గముల ప్రప్రావన ఈ శాసనములలో తెచ్చుటకు కన్పించదు అతః తెల్లవన్నకు స్వర్గ సౌఖ్యములను గూర్చి శాశ్వతానందములను గూర్చియు ప్రపంగించెను

ఇందువలన అతనికి తౌద్ధసంఘ విలంబనల గురించిగాని, తౌద్ధధర్మమూత్రములను గురించిగాని తెలియదనుటకు వీలులేదు అశోకుని మతమున, అపాంశరమందు సుఖ శాంతులు పొందవలెనన్న ఈ జన్మమునందు శాసన ధర్మమవలంబించి, ఇతరులచే నవలంబింపఁజేయుటయని ఇందు అశోకుని "ధర్మ" మునకు తౌద్ధ ధర్మమందు' నందలి మాటలకు కొంత సామ్యముగలదు అశోకుని ధర్మానుశాసనములు ముఖ్యముగ, వీతి నియమ సూచకములు అతని మతమున పాప చింతన లేకుండుట పుణ్యకార్యాలచరణము, కరుణ, దయ, సత్యము, శాచము, శీలము అశ్వనిగ్రహము వెళ్ళుతల్పము అహంబ, అశేషము లేకుండుట, మొదలగు పద్ధతులు కల్గి, వాటిని పాటించుటయే ధర్మ మార్గామవరణము ఇవిగాక, పెద్దలయెడ భక్తి, పిన్నలయందు, బంధువులయందు ఆదరము మిత్రాపారము, మితవ్యయము, బ్రాహ్మణుల, శ్రమణుల, వయోవృద్ధుల, గౌరవించి ఆదరించుట బంధుమిత్రులయెడ ప్రీతి, మొదలైన లక్షణముల నందరు కల్గియుండవలెనని అశోకను ఇట్టి పద్ధతుల పంచడ కల్గి, వాక్యార్థాలచరణమే అశోకుడు ధర్మాచరణమనెను శాస్త్రసాక్షికి విషయవిధేయతలు, పాపభీతి, ధర్మచింతన, అశ్వవిమర్శ చాల అవసరమని అశోకుడు తెలిసియున్నాడు

అశోకుడు చైరశాసనమును, దుప్ప్రసవర్తనను, అసహనమును, అవ్యతమును నిరసించి, ప్రాణ మత్యంత పరిత్రమైనదని ప్రాణహంస మానముని బోధించెను ఈ చరమార్థము కొంతై విందులు, వివోదములయందు సహజముగా జరుగు పశుపథను మార్పించెను విచారయాత్రలు, సమాజములు, మతవిషయకమై, జ్ఞాన సముపార్జనకు తప్ప విశేషించెను

మాతా పితృణములతో పాటు, రాజయొక్క ప్రజాముణమును గుర్తించి, ప్రజా పయోగములైన శార్యముల చేయుచు, ప్రజలను తన విద్వంసలె కాపాడి రక్షించెను తౌద్ధమతమునందు తన శాచక్తి మొదలైనను, పరమత ద్వేషము కించిత్తైనను లేక పశుల మతస్థులను పశుముగ వాదరించి, తన మత సహిష్ణుతను తన పశ్చింధవ శిలాశాసనమున తెలియజరచెను

అశోకుని 'ధర్మము' సర్వజన సమ్మతము, పార్శ్వకాలికము, పర్వ మత పారము దానికి దేశ, కాల, ప్రాంతాది అవధులు లేవు